

ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Erasmus School of Economics

Bachelorscriptie Fiscale Economie

De gevolgen van de modernisering van de personenvennootschappen voor de fiscale transparantie

Naam: Daniel den Hollander

Studentnummer: 477776

Begeleider: mr. M.P.L. Adriaansen

Tweede beoordelaar: drs. J.E. van den Berg

Datum: 27 augustus 2021

Het geschrevene in deze scriptie is de opvatting van de auteur en niet noodzakelijk die van de begeleider, tweede beoordelaar, Erasmus School of Economics of Erasmus Universiteit Rotterdam.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 Probleemstelling.....	6
1.3 Relevantie.....	7
1.4 Afbakening.....	7
1.5 Opzet	8
2. Vergelijking huidige en voorgestelde personenvennootschappen.....	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Wetsvoorstel	10
2.3 Deelconclusie.....	13
3. Rechtspersoonlijkheid	14
3.1 Inleiding	14
3.2 Wat is rechtspersoonlijkheid?.....	14
3.3 De vormen van rechtspersoonlijkheid	16
3.4 Rechtspersoonlijkheid bij de personenvennootschap	17
3.5 Deelconclusie.....	19
4. Fiscale transparantie	20
4.1 Inleiding	20
4.2 Wat is fiscale transparantie?.....	20
4.3 Fiscaal transparante ondernemingsvormen	21
4.4 Gevolgen fiscale transparantie.....	23
4.5 Deelconclusie.....	24
5. Personenvennootschappen in de VPB en de IB	25
5.1 Inleiding	25
5.2 De belastingheffing in de VPB	25
5.2.1 Subjectieve belastingplicht.....	25
5.2.2 De objectieve belastingplicht in de VPB.....	26
5.2.3 Faciliteiten en regelingen in de VPB.....	27
5.3 Heffing in de Inkomstenbelasting	28
5.3.1 Belastingplicht en heffing in de IB.....	28
5.3.2 Faciliteiten en regelingen binnen de IB.....	29
5.4 Mogelijke uitwerking binnen de VPB en de IB	29
5.4.1 Mogelijkheden voor de aanpassing van de fiscale behandeling.....	29
5.4.2 Gevolgen en aanpassingen in de VPB.....	32

5.4.3 Gevolgen en aanpassingen in de IB.....	33
5.5 Deelconclusie.....	34
6. Conclusie en discussie 6.1 Conclusie	36
6.2 Discussie	37
Literatuurlijst:	39
Jurisprudentie.....	39
Parlementaire stukken	39
Europese en internationale publicaties	39
Overige literatuur	40

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In het jaar 2011 zijn de wetsvoorstellen voor de modernisering van de personenvennootschappen ingetrokken door toenmalig minister van Justitie Ivo Opstelten.¹ De intrekking van dit voorstel bracht enig verontwaardiging in de literatuur met zich mee.² Het voorstel was namelijk al goedgekeurd door de Tweede Kamer.³

Op 21 februari 2019 is een ambtelijk wetsvoorstel voor de modernisering van de personenvennootschappen (hierna: Wetsvoorstel) ontworpen en ingediend.⁴ Dit voorstel, mits het Wetsvoorstel wordt ingevoerd, heeft gevolgen voor ondernemers, in het bijzonder die van de midden- en kleinbedrijven.⁵ Solinge stelt dat de wetgever moet doorpakken, omdat er onduidelijkheid is over wat er nu in de wet geregeld is over personenvennootschappen.⁶ De wetgeving voor personenvennootschappen is vooral geschreven in ‘oud’ Nederlands. Dit kan problemen veroorzaken voor de nieuw opgeleide fiscalisten en accountants die dit ‘oud’ Nederlands niet meer gebruiken. De huidige wetgeving stamt namelijk uit 1838 en lijkt door het ‘oude’ Nederlands verouderd te zijn.⁷ De wettelijke regeling is sindsdien nauwelijks gewijzigd. Ten tweede blijven de wetten lastig te lezen doordat de wetten voor personenvennootschappen verspreid zijn over meerdere wetboeken, namelijk het Wetboek van Koophandel en het Burgerlijk Wetboek.⁸

Na het intrekken van het wetsvoorstel door minister Opstelten is in 2012 een nieuw traject gestart door de werkgroep personenvennootschappen om de modernisering in gang te zetten. Uit het traject is in 2019 het Wetsvoorstel ontworpen. De datum van de inwerkingtreding is nog nader te bepalen aangezien het wetsvoorstel nog niet langs de Tweede Kamer is geweest en de stemming nog niet heeft plaatsgevonden. Het eerste plan was om de wet modernisering personenvennootschappen in te voeren vanaf 1 januari 2021. Het wetsvoorstel is echter nog niet aangenomen door de Tweede Kamer en de Eerste Kamer. Het wetsvoorstel zit nog in de voorbereidende fase. De huidige minister van Rechtsbescherming Sander Dekker stelt dat door de wijziging de personenvennootschappen weer aantrekkelijker worden voor beginnende en bestaande ondernemers en dat het daarom nodig is om de personenvennootschappen te moderniseren.⁹ In het Wetsvoorstel wordt aan alle personenvennootschappen rechtspersoonlijkheid toegekend. Dan rijst de vraag welk effect dit heeft op de aansprakelijkheid en de toerekening van de vermogensbestanddelen. Tevens is er de vraag: ‘Wat is

¹ Kamerstukken 2010/2011, 31065 nr. C.

² Boschma, Mathey-Bal, *Ondernemingsrecht* 2012/44.

³ ‘Intrekking nieuwe regeling personenvennootschappen’, rijksoverheid.nl, 28 oktober 2011.

⁴ Ambtelijk wetsvoorstel modernisering personenvennootschappen consultatie 2019.

⁵ Ambtelijk wetsvoorstel modernisering personenvennootschappen consultatie 2019, p. 5.

⁶ Van Solinge, ‘Doorpakken met nieuwe regels voor midden- en kleinbedrijf’, fd.nl, 2019.

⁷ Stokkermans, *IVOR* 2017/1.2.

⁸ Mathey-Bal, *Ondernemingsrecht* 2016/104.

⁹ ‘Nieuwe jas voor personenvennootschappen’, rijksoverheid.nl, 21 februari 2019.

het gevolg voor de belasting over de winst?’ Ten slotte rijst de vraag: ‘Wat gaat het ambtelijk Wetsvoorstel betekenen voor de fiscale transparantie van de personenvennootschappen?’

In 2020 heeft de commissie personenvennootschappen met als commissievoorzitter A.J.A. Stevens een rapport uitgebracht die gaat over de belastingheffing van personenvennootschappen. In dit rapport wordt een alternatief systeem voorgesteld door Doornebal en van Kempen (die in de commissie personenvennootschappen 2020 zitten). Dit voorstel is een heffing over de winst van de personenvennootschap in twee fases.¹⁰ In hoofdstuk 5 wordt nog stilgestaan bij dit alternatieve systeem.

De fiscale transparantie is een van de kenmerkende aspecten van de personenvennootschappen ten opzichte van de rechtspersonen zoals de nv en de bv.¹¹ Fiscale transparantie houdt in dat niet de rechtsvorm zelf belast wordt, maar dat gekeken wordt naar de achterliggende participanten en die dan worden belast.¹² Er wordt als het ware door de personenvennootschappen heen gekeken voor de belasting. De vennootschap is niet zelf belastingplichtig.¹³

Wuisman stelt dat verduidelijking van de wetgeving omtrent personenvennootschappen nodig is.¹⁴ Stokkermans stelt dat de wetgeving ook ontoegankelijk is geworden voor de niet-geïnitieerde lezer.¹⁵ Dit is gekomen, zoals eerder geschetst doordat de wetten in ‘oud’ Nederlands staan geschreven en verdeeld zijn over verschillende wetboeken. Dit zorgt voor problemen omtrent de leesbaarheid, overzichtelijkheid en begrijpelijkheid.¹⁶ Tevens zijn de wetten niet meer in lijn met het maatschappelijk verkeer. Dit vindt onder andere zijn oorzaak in het feit dat de verschillen tussen de verschillende personenvennootschappen vervagen. In de praktijk wordt het verschil tussen het uitoefenen van beroep en het uitoefenen van bedrijf steeds kleiner. Een maatschap lijkt namelijk ook steeds meer op het uitoefenen van een bedrijf in plaats van een beroep.¹⁷

Onder het huidige recht zijn de vennoten van een personenvennootschap aansprakelijk voor de schulden van de vennootschap.¹⁸ Dit betekent dat de zakelijke schuldeisers zowel op de personenvennootschap kunnen verhalen als op de vennoten in privé.

In de literatuur is aandacht besteed aan de wijze van vormgeven binnen de fiscaliteit als het wetsvoorstel wordt ingevoerd zoals die er nu voorstaat.¹⁹ Er wordt vooral ingegaan op de rechtspersoonlijkheid en een mogelijke heffing binnen de vennootschapsbelasting. Door de modernisering van de

¹⁰ Rapport van de commissie personenvennootschappen 2020, no. 260.

¹¹ Bartman e.a., *JB (ZIFO nr. 29) 2019/43.2*.

¹² Asser/De Serière 2-IV 2017/143; S.A. Stevens 2018.

¹³ Asser/De Serière 2-IV 2017/143.

¹⁴ Wuisman, *JONDR 2017/339*.

¹⁵ Chr. M. Stokkermans, *‘Sleutels voor personenvennootschapsrecht (diss EUR)*, Kluwer 2017, par. 1.2.

¹⁶ Van Mourik, *WPNR 2009/6782*; Nieuwe Weme e.a., *WPNR 2011/6899*.

¹⁷ Kamerstukken II 2002/03, 28 746, nr. 3, p. 8.

¹⁸ Van Tuyll van Serooskerken, *Bb 2017/37*.

¹⁹ Doornebal & van Kempen, *TFO 2020/168.1*; S.A. Stevens, *Ondernemingsrecht 2019/119*.

personenvennootschappen komen de ideeën over een ondernemingswinstbelasting ook weer naar voren. Dit is een rechtsvorm neutrale heffing waarbij elke ondernemingsvorm onderworpen is aan dezelfde belasting.²⁰ Dit zou ook mogelijk binnen de VPB kunnen gebeuren. Een rechtsvorm neutrale ondernemingswinstbelasting wordt als het meest eerlijke gezien, omdat elke rechtsvorm gelijk wordt belast. Doornebal en van Kempen denken dat een ondernemingswinstbelasting op dit moment niet mogelijk is en stellen een andere uitwerking voor.²¹ Zij stellen een belastingheffing van de personenvennootschappen voor die in twee fases plaatsvindt; beide op het niveau van de achterliggende participant.²² Dit is voor de natuurlijk persoon binnen de IB en voor de rechtspersoon binnen de VPB. Welke gevolgen dit heeft voor de belasting van de natuurlijke personen en rechtspersonen wordt later in het onderzoek nog besproken.

1.2 Probleemstelling

Dit onderzoek wordt uitgewerkt aan de hand van de centrale vraag die luidt:

In hoeverre heeft de modernisering van de personenvennootschappen gevolgen voor de fiscale transparantie in de IB en VPB na het verkrijgen van rechtspersoonlijkheid?

De centrale vraag wordt uitgewerkt aan de hand van literatuur en jurisprudentie. Dit gebeurt aan de hand van de beantwoording van de volgende deelvragen.

- 1. Wat zijn de verschillen tussen de huidige personenvennootschappen en de in het Wetsvoorstel voorgestelde personenvennootschappen?*
- 2. Wat is rechtspersoonlijkheid?*
- 3. Welke vormen van rechtspersoonlijkheid zijn er?*
- 4. Welke vorm van rechtspersoonlijkheid krijgt de personenvennootschap in het Wetsvoorstel?*
- 5. Wat is fiscale transparantie?*
- 6. Wat zijn de gevolgen van de toekenning van fiscale transparantie voor de ondernemingsvorm en de achterliggende participanten?*
- 7. Wat zijn de gevolgen voor de vennootschapsbelasting indien de modernisering van de personenvennootschappen wordt ingevoerd en de fiscale transparantie voor de personenvennootschappen behouden blijft?*

²⁰ Heithuis 2005, par. 4.4.

²¹ Rapport van de commissie personenvennootschappen 2020, no. 260.

²² Doornebal & van Kempen, TFO 2020/168.1.

8. Wat zijn de gevolgen voor de inkomstenbelasting indien de modernisering van de personenvennootschappen wordt ingevoerd en de fiscale transparantie voor de personenvennootschappen behouden blijft?

1.3 Relevantie

De werkgroep personenvennootschappen is op eigen initiatief begonnen aan een nieuw wetsvoorstel na het intrekken van de eerdere wetsvoorstellen.²³ Deze scriptie is belangrijk, want mocht dit Wetsvoorstel worden aangenomen en worden ingevoerd dan heeft dit gevolgen. Een mogelijk gevolg is een verschuiving van de belastingplicht, niet de vennoten worden dan belast maar de personenvennootschap. Ook is het mogelijk dat er aanpassingen moeten worden gemaakt binnen de Inkomstenbelasting (hierna: IB) en de Vennootschapsbelasting (hierna: VPB).

Het Wetsvoorstel heeft gevolgen voor de personenvennootschappen en de ondernemers van personenvennootschappen. In het Wetsvoorstel staat vermeld dat de personenvennootschappen rechtspersoonlijkheid verkrijgen. Het verkrijgen van rechtspersoonlijkheid kan gevolgen hebben voor de fiscale transparantie. Het verkrijgen van rechtspersoonlijkheid kan zelfs betekenen dat de fiscale transparantie overbodig wordt, omdat de personenvennootschappen dan zelfstandig belastingplichtig worden bij winstrealisatie en niet de achterliggende participanten.

De maatschappelijke relevantie zit in het feit dat het Wetsvoorstel gevolgen heeft voor de bedrijven zelf, de notarissen, de fiscalisten. Ook voor internationale transacties is het Wetsvoorstel van belang. Transacties tussen verschillende landen waarbij land één een onderneming als fiscaal transparant ziet, maar land 2 ziet de onderneming als niet-transparant kan dit leiden tot mismatches. Als gevolg van die mismatches kan er dubbel non-belasting of dubbele belasting ontstaan.

De wetenschappelijke relevantie komt naar voren door het feit dat er verschillende ideeën bestaan over de wijze van vormgeven van het Wetsvoorstel. Wat zijn de gevolgen voor de personenvennootschappen en de achterliggende participanten binnen de IB en de VPB en wat zijn de gevolgen voor de fiscale transparantie?

1.4 Afbakening

Om het onderzoek meer te specificeren worden vooral de gevolgen voor de fiscale transparantie belicht met daarbij ook de uitwerking in de IB en de VPB. Er zijn namelijk ook gevolgen voor de overdrachtsbelasting en gevolgen voor internationale transacties met mogelijke mismatches. De keuze voor de inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting is gemaakt vanwege het feit dat de modernisering gevolgen heeft voor de rechtsvorm. Dit komt namelijk, omdat in het Wetsvoorstel is opgenomen dat personenvennootschappen ook rechtspersoonlijkheid verkrijgen. Dit kan als gevolg

²³ Kamerstukken 2012/2013, 33605-VI, nr. 5, punt. 25.

hebben dat de personenvennootschappen verschuiven van de inkomstenbelasting naar de vennootschapsbelasting of dat de personenvennootschappen wel in de inkomstenbelasting blijven, maar dat daarin wel aanpassingen gemaakt moeten worden. Dit onderzoek wordt afgebakend tot de Nederlandse wet- en regelgeving en er wordt alleen ingegaan op de belasting van in Nederland gevestigde rechtspersonen en in Nederland wonende natuurlijke personen, dus geen buitenlands belastingplichtige. Wel wordt in deze scriptie rekening gehouden met regelingen in de EU en regelingen die effect hebben op transacties met EU-lidstaten. Dit omdat Nederland zich heeft gecommitteerd aan de wet- en regelgeving binnen de EU en daarom moet rekening worden gehouden met andere EU-lidstaten. Als Nederland geen rekening houdt met de wet- en regelgeving binnen de EU kunnen mismatches ontstaan bij transacties binnen de EU.

1.5 Opzet

In hoofdstuk 2 wordt de volgende deelvraag beantwoord: ‘Wat zijn de verschillen tussen de huidige personenvennootschappen en de in het wetsvoorstel voorgestelde personenvennootschappen?’ Als het wetsvoorstel wordt ingevoerd zoals het nu is beschreven, heeft dit gevolgen voor de civiele wetgeving, maar het kan ook gevolgen hebben voor de fiscale wetgeving. Dit is belangrijk voor het onderzoek aangezien door of met het wetsvoorstel het nodige gaat veranderen

In hoofdstuk 3 wordt antwoord gegeven op de volgende deelvragen: ‘Wat is rechtspersoonlijkheid?’, ‘Welke vormen van rechtspersoonlijkheid zijn er?’, ‘Wat zijn de verschillen tussen deze verschillende vormen van rechtspersoonlijkheid?’ en ‘Welke vorm van rechtspersoonlijkheid krijgt de personenvennootschap in het Wetsvoorstel?’ De antwoorden op deze vragen zijn belangrijk voor het onderzoek omdat in het nieuwe wetsvoorstel de personenvennootschappen een vorm van rechtspersoonlijkheid krijgen. Dit in tegenstelling tot de huidige wetgeving waarin de personenvennootschappen geen rechtspersoonlijkheid hebben.

In hoofdstuk 4 wordt antwoord gegeven op de volgende deelvragen: ‘Wat is fiscale transparantie?’ en ‘Wat zijn de gevolgen van de toekenning van fiscale transparantie voor de ondernemingsvorm en de achterliggende participanten?’ Deze deelvragen zijn gekozen om het begrip fiscale transparantie verder uit te werken. De gevolgen van het verkrijgen van fiscale transparantie worden in dat hoofdstuk eveneens beschreven.

In hoofdstuk 5 wordt antwoord gegeven op de volgende deelvragen: ‘Wat zijn de gevolgen voor de vennootschapsbelasting indien de modernisering van de personenvennootschappen wordt doorgevoerd en de fiscale transparantie voor de personenvennootschappen behouden blijft?’ en ‘Wat zijn de gevolgen voor de inkomstenbelasting indien de modernisering van de personenvennootschappen wordt doorgevoerd en de fiscale transparantie voor de personenvennootschappen behouden blijft?’ In dit hoofdstuk worden de belastingen behandeld van de zowel rechtspersonen in de VPB als de natuurlijke

personen in de IB. De reden hiervoor is omdat bij winst die behaald wordt door de personenvennootschap bij de vennoten belast worden en niet op niveau van de personenvennootschap zelf. De belasting van de personenvennootschap hoeft weliswaar niet te veranderen, maar de invoering van het wetsvoorstel kan wel gevolgen hebben voor de kwalificatie van speciale regelingen zoals bijvoorbeeld de fiscale eenheid.²⁴ Ook zou het niet de bedoeling hoeven te zijn om de belasting van de personenvennootschap te veranderen. De belasting kan echter wel onbedoeld veranderen doordat civielrechtelijke veranderingen doorwerken in de fiscaliteit.

²⁴ S.A. Stevens & Tuk, *TFO* 2020/168.2.

2. Vergelijking huidige en voorgestelde personenvennootschappen

2.1 Inleiding

De huidige personenvennootschappen vallen onder de noemer rechtsvormen zonder rechtspersoonlijkheid. Er zijn vier soorten personenvennootschappen in Nederland: de maatschap, de vennootschap onder firma (hierna: vof), de eenmanszaak en de commanditaire vennootschap (hierna: cv). In dit hoofdstuk wordt gekeken naar het Wetsvoorstel en de verandering ten opzichte van de huidige wet- en regelgeving van de maatschap, de vof en de cv. Dit omdat het Wetsvoorstel voornamelijk gericht is op het moderniseren van deze drie vormen. In het Wetsvoorstel worden de mogelijke aanpassingen en gevolgen voor het civiele recht weergegeven. In paragraaf 2.2 wordt ingegaan op het Wetsvoorstel en wordt vooral ingegaan op civiele wetgeving die gevolgen hebben voor de fiscaliteit. Dit omdat de civiele wetgeving die doorwerkt in de fiscaliteit gevolgen kan hebben voor de fiscale behandeling van de personenvennootschappen en de fiscale transparantie. In paragraaf 2.3 wordt antwoord gegeven op de deelvraag: *‘Wat zijn de verschillen tussen de huidige personenvennootschappen en het wetsvoorstel?’*

2.2 Wetsvoorstel

Het ambtelijk wetsvoorstel personenvennootschappen moet als gevolg hebben dat het in- en uitreden van vennoten beter geregeld wordt en dat de wetgeving over personenvennootschappen meer duidelijkheid schept over bijvoorbeeld vertegenwoordiging van de vennootschap en de rechtsverhouding tussen vennoten onderling.²⁵

Het Wetsvoorstel wordt ondergebracht in Boek 7 van het BW en dus niet in Boek 2 van het BW. Dat betekent dat de artikelen in het Wetboek van Koophandel en de artikelen in Boek 7A BW over personenvennootschappen gaan verdwijnen. De reden hiervoor is dat de personenvennootschappen zijn ontstaan door een overeenkomst en dus is de organisatiestructuur meer op de achtergrond dan bij de rechtspersonen die zijn beschreven in Boek 2 BW.²⁶

Een verschil met het huidige recht is het gebruik van de overkoepelende term vennootschap. Hieronder vallen de huidige maatschap, de vof en de cv. Het verschil tussen uitoefenen van beroep en uitoefenen van bedrijf vervalt hier.²⁷ Het schrappen van het verschil tussen uitoefenen van beroep en uitoefenen van bedrijf betekent niet dat de termen maatschap en vof niet meer gebruikt kunnen worden. Het verschil

²⁵ Memorie van Toelichting personenvennootschappen consultatie, p. 1.

²⁶ Memorie van Toelichting personenvennootschappen consultatie, p. 14.

²⁷ Memorie van Toelichting personenvennootschappen consultatie, p. 18.

in behandeling zowel fiscaalrechtelijk als civielrechtelijk tussen de twee vormen vervalt (art. 7:800 lid 2 en lid 3 (concept) BW).

Voor de winstverdeling van de personenvennootschap geldt dat de hoofdregel verandert. De hoofdregel over winstverdeling is onder het huidige recht dat de winst verdeeld wordt naar evenredigheid van de inbreng. Als geen winstverdeling is afgesproken en een vennoot brengt arbeid in dan wordt die inbreng gelijkgesteld met de laagste inbreng. Dit is niet meer van deze tijd.²⁸ In art. 7:807 (concept) BW is als hoofdregel een winstverdeling op basis van gelijke delen opgenomen.

Voor de toetreding van vennoten verandert er in het Wetsvoorstel niet veel. Voor de uittreding verandert er wel wat. In het huidige recht wordt een personenvennootschap ontbonden als een vennoot uittreedt. Mathey-Bal stelt voor dat de uittreding van een vennoot in het huidige recht als gevolg kan hebben dat er een gedeeltelijke staking plaatsvindt en niet het volledig ontbinden van de personenvennootschap.²⁹ In het Wetsvoorstel wordt ervoor gekozen dat er geen ontbinding plaatsvindt bij uittreding (art. 7:812 en 7:813 (concept) BW), dus ook geen gedeeltelijke staking. De ontbinding van een personenvennootschap vindt onder andere plaats wanneer een vennoot uittreedt. Dit wordt in het Wetsvoorstel veranderd. Er vindt alleen nog ontbinding plaats als er minder dan twee vennoten overblijven na uittreding van één of meer vennoten, omdat er dan geen overeenkomst meer is als minder dan twee vennoten overblijven. In art. 7:819 (concept) BW is een regeling opgenomen dat als ontbinding plaatsvindt doordat één vennoot overblijft, na uittreding van één of meer vennoten, dat de overgebleven vennoot het bedrijf kan voortzetten als eenmanszaak. Dit is onder het huidige recht niet mogelijk.

De personenvennootschap krijgt in beginsel rechtspersoonlijkheid toegekend met beperkte rechtsbevoegdheid.³⁰ Om de rechtspersoonlijkheid te verkrijgen moet de personenvennootschap ingeschreven worden in het Handelsregister (art. 7:803 (concept) BW). De personenvennootschap kan eigen vermogen hebben en als de personenvennootschap is ingeschreven in het Handelsregister ook registergoederen bezitten en erfgenaam zijn. De inschrijving wordt dus een formeel vereiste waar Van Veen al groot voorstander van is om duidelijkheid te creëren voor de schuldeisers met wat voor een personenvennootschap ze te maken hebben.³¹

De aansprakelijkheid van de vennoten en de personenvennootschap gaat veranderen. In het Wetsvoorstel is opgenomen dat de personenvennootschap een vorm van subsidiaire aansprakelijkheid heeft. Dit betekent dat indien de personenvennootschap eigen vermogen heeft de zakelijke schuldeisers eerst op dit eigen vermogen kunnen verhalen. Is dat eigen vermogen niet voldoende om de zakelijke schuldeisers te voldoen dan zijn de vennoten nog aansprakelijk en kunnen de zakelijke schuldeisers zich nog wenden

²⁸ Memorie van Toelichting personenvennootschappen consultatie. p. 37.

²⁹ Mathey-Bal, *IVOR* 2016/8.2.

³⁰ Memorie van Toelichting personenvennootschappen consultatie. p. 23.

³¹ Van Veen, *Ondernemingsrecht* 2019/107.

tot de vennoten om de schulden te verhalen. De personenvennootschap is dan dus primair aansprakelijk en de vennoten subsidiair aansprakelijk als het eigen vermogen niet voldoende is om de schuldeisers te voldoen. De vorm van subsidiaire aansprakelijkheid is een soortgelijke regeling als die van het afgescheiden vermogen. Van afgescheiden vermogen is sprake als de goederengemeenschap van de personenvennootschap zowel tijdens het bestaan van de personenvennootschap als na ontbinding of bij faillissement geldt als verhaalsobject voor de zakelijke schuldeisers.³² De zakelijke schuldeisers kunnen dus zowel verhalen op het afgescheiden vermogen en als dat niet voldoende is ook op het vermogen van de vennoten. Hierdoor ontstaat dus een verschil tussen de verschillende crediteuren.

Van Veen stelt dat het verschil tussen de mogelijkheden van de schuldeisers een schending is van het *paritas creditorum*. *Paritas creditorum* betekent dat elke schuldeiser gelijk moet zijn. De zakelijke schuldeisers hebben meer mogelijkheden om de schulden terug te krijgen dan de privé schuldeisers.³³ Het afgescheiden vermogen wordt echter niet gezien als eigen vermogen van de personenvennootschap. Als het afgescheiden vermogen wel als eigen vermogen van de personenvennootschap wordt gezien dan zou dat de personenvennootschap feitelijk tot rechtspersoon maken.³⁴ Als de personenvennootschap feitelijk rechtspersoon is betekent dat de personenvennootschappen dus rechtspersoonlijkheid verkrijgen en dat is wat de Hoge Raad en de wetgever niet erkennen bij de personenvennootschap.³⁵ Het afgescheiden vermogen wordt dus nog gezien als vermogen van de vennoten waar alleen de zakelijke schuldeisers zich in beginsel op kunnen verhalen. Het doel van het afgescheiden vermogen is niet het dienen en beschermen van de belangen van de vennoten, maar enkel die van de zakelijke schuldeisers.³⁶ Het afgescheiden vermogen wordt gebruikt als verhaalsobject en daarmee meer zekerheid voor de zakelijke schuldeisers. Het afgescheiden vermogen wordt niet als eigen vermogen van de personenvennootschap gezien anders zou de personenvennootschap rechtspersoonlijkheid krijgen en feitelijk rechtspersoon worden en dat is niet het geval bij afgescheiden vermogen volgens de Hoge Raad.³⁷ Dus dat is een verschil met het Wetsvoorstel waarbij de personenvennootschap wel eigen vermogen kan hebben. Er bestaat dan ook geen verschil meer in behandeling tussen de schuldeisers en dus is er geen strijdigheid meer van het *paritas creditorum*, omdat het gaat om een scheiding tussen privévermogen en zakelijk vermogen. Op het eigen vermogen van de personenvennootschap kunnen de privé schuldeisers niet verhalen aangezien dit niet om vermogen van de vennoten gaat. In het Wetsvoorstel is wel geregeld dat de vennoten nog aansprakelijk zijn als het eigen vermogen niet voldoende is om de zakelijke schuldeisers te voldoen. De zakelijke schuldeisers hebben dan echter geen

³² Asser/Maeijer & Van Olfen 7-VII 2017/ 173.

³³ Van Veen, *Ondernemingsrecht* 2019/107.

³⁴ Mathey-Bal, *IVOR* 2016/3.2.1.3.

³⁵ HR 1 maart 2019, ECLI:NL:PHR:2019:189 r.o. 3.4.; r.o. 3.5.2.

³⁶ Mathey-Bal, *IVOR* 2016/3.2.1.2.

³⁷ Mathey-Bal, *IVOR* 2016/3.2.1.3.

voorrangpositie ten opzichte van de privé schuldeisers en daarom niet strijdig van het paritas creditorum.

2.3 Deelconclusie

De personenvennootschappen afgezien van de eenmanszaak krijgen in het Wetsvoorstel één benaming namelijk de vennootschap. De nieuw opgerichte personenvennootschappen worden opgericht onder de naam vennootschap. De personenvennootschappen met uitzondering van de eenmanszaak verkrijgen rechtspersoonlijkheid. Wanneer de personenvennootschap is ingeschreven in het Handelsregister dan kan de personenvennootschap registergoederen verkrijgen en kan de personenvennootschap erfgenaam zijn (art. 7:803 (concept) BW). Door het verkrijgen van rechtspersoonlijkheid kan de personenvennootschap eigen vermogen hebben. Onder de huidige wet- en regelgeving kunnen de personenvennootschappen geen eigen vermogen hebben.

Ook veranderen de regels over ontbinding. Onder de huidige wet- en regelgeving zorgt uittreding van één of meer vennoten voor ontbinding van de personenvennootschap. In het Wetsvoorstel zorgt uittreding van één of meer vennoten niet direct tot ontbinding, tenzij er minder dan twee vennoten overblijven. Als één vennoot overblijft na uittreding van één of meer vennoten dan kan de overgebleven vennoot doorgaan als eenmanszaak (art. 7:819 (concept) BW).

3. Rechtspersoonlijkheid

3.1 Inleiding

De rechtsvormen in Nederland zijn onder te verdelen in rechtsvormen zonder rechtspersoonlijkheid en met rechtspersoonlijkheid. Personenvennootschappen hebben geen rechtspersoonlijkheid. Bv's en nv's hebben wel rechtspersoonlijkheid. Vragen die opkomen zijn: Wat is rechtspersoonlijkheid precies? Maar ook wat zijn de gevolgen van het verkrijgen van rechtspersoonlijkheid? Zoals in hoofdstuk 2 behandeld, verkrijgen de personenvennootschappen bij de invoering van het Wetsvoorstel rechtspersoonlijkheid. Ook wordt in dit hoofdstuk stilgestaan bij de verkrijging van rechtspersoonlijkheid van de personenvennootschappen en wordt uitgelegd welke vorm van rechtspersoonlijkheid de personenvennootschappen verkrijgen. In paragraaf 3.2 wordt het begrip rechtspersoonlijkheid uitgelegd. De reden hiervoor is dat in het Wetsvoorstel staat dat de personenvennootschappen rechtspersoonlijkheid verkrijgen. Eerst moet duidelijk worden wat rechtspersoonlijkheid inhoudt. In paragraaf 3.3 wordt ingegaan op de verschillende vormen van rechtspersoonlijkheid. De reden hiervoor is dat de personenvennootschappen een vorm van rechtspersoonlijkheid verkrijgen en dat duidelijk moet worden wat het verschil is tussen de vorm die de personenvennootschap verkrijgt en de andere vormen van rechtspersoonlijkheid. In paragraaf 3.4 wordt stilgestaan bij de verkrijging van rechtspersoonlijkheid van de personenvennootschappen. De rechtspersoonlijkheid die de personenvennootschappen verkrijgen zijn van belang voor de fiscale behandeling van de personenvennootschappen en de vennoten. In paragraaf 3.5 wordt antwoord gegeven op de deelvragen 'Wat is rechtspersoonlijkheid?', 'Wat zijn de verschillen tussen de vormen van rechtspersoonlijkheid?' en 'Welke vorm van rechtspersoonlijkheid verkrijgt de personenvennootschap?'

3.2 Wat is rechtspersoonlijkheid?

Een rechtsvorm met rechtspersoonlijkheid wordt bestempeld als een rechtspersoon. In Nederland zijn de rechtspersonen geregeld in Boek 2 BW. Rechtsvormen kunnen op twee manieren rechtspersoonlijkheid verkrijgen. Ten eerste door een duidelijke beschrijving in de wet dat de rechtsvorm een rechtspersoon is. Ten tweede door een regeling die dusdanig lijkt op de regeling over rechtspersonen dat geconcludeerd kan worden dat er sprake is van een rechtspersoon.³⁸

Rechtspersoonlijkheid kan worden gezien als een fictie, namelijk door het gelijkstellen van rechtspersonen met natuurlijke personen.³⁹ De rechtspersonen krijgen dezelfde rechten als de natuurlijke personen (art. 2:5 BW). De rechten die hier bedoeld worden zijn de rechten over het vermogensrecht.

³⁸ Asser/Maeijer & Kroeze 2-I*2015/114.

³⁹ Van Nispen tot Pannerden 1853, p. 36.

De rechtspersonen zijn zelf eigenaar van het vermogen van het bedrijf.⁴⁰ De gelijkstelling tussen de rechtspersonen en de natuurlijke personen kent drie beperkingen: de rechten van de rechtspersonen strekken alleen tot het vermogensrecht, uit de wet kan het tegendeel worden bewezen en uit de rechtspraak kan het tegendeel worden bewezen.⁴¹

Er bestaan drie theorieën over rechtspersoonlijkheid: de fictie theorie, de contractstheorie en de theorie van de werkelijke entiteit.⁴² De theorieën over rechtspersoonlijkheid zijn opgesomd door Van Solinge. De theorieën stammen onder andere uit Duitsland uit de 19^e eeuw. Vandaag de dag zijn er nog steeds aanhangers van in Nederland.

Fictie theorie

De rechtspersoonlijkheid kan worden gezien als fictie of juridische abstractie. De reden hiervoor ligt in het feit dat de rechtspersoon niet zelf kan handelen zonder tussenkomst van de natuurlijke persoon.⁴³ Het recht rekent het handelen van de natuurlijke persoon als het ware toe aan de rechtspersoon.⁴⁴ De terminologie rechtspersoonlijkheid is een juridische constructie om ervoor te zorgen dat een rechtspersoon zelfstandig kan handelen in het maatschappelijk verkeer.⁴⁵ De staat creëert als het ware de rechtspersoon, want de staat zorgt ervoor dat de rechtspersoon een rechtssubject wordt. De rechtspersoon is geen mens, heeft geen ziel, geen gemoedstoestand en ook geen doel.⁴⁶ De rechtspersoon verkrijgt echter wel net zoals de natuurlijke persoon persoonlijkheid, namelijk rechtspersoonlijkheid.⁴⁷

Contractstheorie

De rechtspersoonlijkheid kan ook worden gezien als creatie van individuen in de samenleving.⁴⁸ De rechtspersoon komt dus niet tot stand door de staat maar door de individuen. De rechtspersonen worden door het regelend recht beïnvloed door de staat, zowel binnen als met de vennootschap.⁴⁹ Er bestaat als het ware een contract tussen staat en de individuen, deze theorie wordt de contractstheorie genoemd. Deze theorie is vooral gericht op de rechtspersoon en de aandeelhouders. Hieraan zijn later nog alle belanghebbenden van de vennootschap toegevoegd, zoals bijvoorbeeld de werknemers.

⁴⁰ Van Kempen, *WFR* 2007/824.

⁴¹ Asser/Maeijer & Kroeze 2-I* 2015/55.

⁴² Van Solinge e.a., *Relativering van rechtspersoonlijkheid (VDHI nr. 114)* 2012/1; Asser/Maeijer & Kroeze 2-I* 2015/5; Asser/Maeijer & Kroeze 2-I* 2015/6; Asser/Kroeze 2-I 2021/5; Asser/Kroeze 2-I 2021/6.

⁴³ Westenbroek, *IVOR* 2017/10.4.3.

⁴⁴ Westenbroek, *IVOR* 2017/10.4.3.

⁴⁵ HR 11-11-2005, ECLI:NL:HR:2005:AT6018, m.nt. J.B.M. Vranken.

⁴⁶ Van Solinge e.a., *Relativering van rechtspersoonlijkheid (VDHI nr. 114)* 2012/1.

⁴⁷ Asser/Van Olffen & Rensen 2-IIa 2019/13.

⁴⁸ William W. Bratton, Jr., *The New Economic Theory of the Firm: Critical Perspectives from History*, 41 *Stanford Law Review*, 1486 (1989).

⁴⁹ Van Solinge e.a., *Relativering van rechtspersoonlijkheid (VDHI nr. 114)* 2012/1.

Theorie van de werkelijke entiteit

Een weerlegging van de fictie theorie bevindt zich in de theorie van de werkelijke entiteit. Een van de voorvechters van deze theorie is Von Gierke. Von Gierke stelt dat de rechtspersoon ook kenmerken vertoont van een natuurlijk persoon.⁵⁰ De organen die de mens onderscheidt van de rechtspersoon zijn ook te vinden bij de rechtspersoon. De organen van de rechtspersoon worden gevormd door de groepen personen die de wil van de rechtspersoon vertegenwoordigen, zoals bijvoorbeeld het bestuur.⁵¹ De rechtspersoon ontstaat volgens deze theorie niet door de staat, maar ontstaat in het maatschappelijk verkeer en moet erkend worden door de staat. Een voorbeeld hiervan is de vereniging met beperkte rechtsbevoegdheid. De vereniging ontstaat niet door een oprichting bij notariële akte of een andere formele aangelegenheid, maar is wel degelijk een rechtspersoon.⁵²

De rechtspersoon verkrijgt persoonlijkheid die te vergelijken is met de persoonlijkheid van een natuurlijke persoon. De rechtspersoon kan zelfstandig handelen, mits dit handelen gebeurt door een natuurlijk persoon. De natuurlijke personen die handelen worden de organen genoemd die Von Gierke eerder aangaf. De organen zijn opgesomd in art. 2:78a/2:189a BW. De gelijkstelling tussen de rechtspersonen en natuurlijke personen betekent dat een rechtspersoon zelfstandig drager is van rechten en plichten. Ook kunnen de rechtspersonen daardoor dus zelfstandig eigenaar zijn van vermogen.⁵³

3.3 De vormen van rechtspersoonlijkheid

Over de rechtspersoonlijkheid zijn dus verschillende theorieën en de rechtspersoonlijkheid heeft ook verschillende vormen. Dit zijn verschillende vormen van rechtsbevoegdheid, namelijk de rechtspersoonlijkheid met volledige rechtsbevoegdheid en met beperkte rechtsbevoegdheid. De vereniging is een ondernemingsvorm die beide rechtsbevoegdheden kan hebben. De vereniging verkrijgt geen volledige rechtsbevoegdheid als de vereniging niet wordt opgericht bij notariële akte.⁵⁴ De vereniging verkrijgt dan beperkte rechtsbevoegdheid en wordt dan een informele vereniging genoemd. De rechtspersonen zoals de bv en nv verkrijgen bij oprichting volledige rechtsbevoegdheid. Dit komt omdat als een rechtspersoon niet voldoet aan de oprichtingseisen de rechtspersoon niet wordt opgericht, dus kunnen de bv en de nv geen beperkte rechtsbevoegdheid verkrijgen. De vereniging kan zowel volledige rechtsbevoegdheid als beperkte rechtsbevoegdheid verkrijgen. Voor volledige rechtsbevoegdheid moet de vereniging zijn opgericht bij notariële akte of haar statuten zijn opgenomen in een notariële akte (art. 2:30 BW).⁵⁵

⁵⁰ Von Gierke, 1886-1881.

⁵¹ Van Solinge e.a., *Relativering van rechtspersoonlijkheid* (VDHI nr. 114) 2012/1.

⁵² Van Solinge e.a., *Relativering van rechtspersoonlijkheid* (VDHI nr. 114) 2012/1.

⁵³ Van Kempen, *WFR* 2007/824.

⁵⁴ Asser/Rensen 2-III 2017/20.

⁵⁵ Kamerstukken II 1982/83, 16 787, nr. 12, p. 8 (Tweede NvW).

Volledige rechtsbevoegdheid is de rechtsbevoegdheid die geldt voor de nv's en bv's, maar kan ook voor de vereniging en stichting gelden. Volledig rechtsbevoegdheid houdt in dat de rechtsvorm een zelfstandig lichaam is dat deelneemt aan het rechtsverkeer. Dit heeft als gevolg dat het lichaam zelf registergoederen kan verkrijgen en het lichaam erfgenaam kan zijn. Ook kan het lichaam zelfstandig leningen aangaan en de bestuurders van het lichaam kunnen in beginsel niet aansprakelijk gesteld worden voor de schulden.⁵⁶

De beperkingen die de beperkte rechtsbevoegdheid bij de vereniging met zich meebrengt en die de volledige rechtsbevoegdheid niet heeft zijn beschreven in art. 2:30 BW. Zonder volledige rechtsbevoegdheid kan geen juridische splitsing of fusie met de desbetreffende partij zonder volledige rechtsbevoegdheid plaatsvinden (art. 2:344 BW). Tevens kan de partij geen onderwerp zijn van een enquêteprocedure (art. 2:308 BW) en kan de partij geen collectieve actie instellen.⁵⁷ Heeft de vereniging wel volledige rechtsbevoegdheid dan komt de vereniging wel in aanmerking voor deze regelingen. Bij rechtspersonen met volledige rechtsbevoegdheid zijn de bestuurders in beginsel niet aansprakelijk, tenzij er sprake is van onbehoorlijk bestuur (art. 2:9 BW, art. 2:138 BW en art. 2:248 BW).

Dus rechtspersoonlijkheid met volledige rechtsbevoegdheid staat voor vermogensrecht gelijk aan de natuurlijk persoon (art. 2:5 BW). Dit betekent dat de ondernemingsvorm met volledige rechtsbevoegdheid eigen vermogen kan hebben. Rechtspersoonlijkheid met beperkte rechtsbevoegdheid heeft als beperkingen ten opzichte van rechtspersoonlijkheid met volledige rechtsbevoegdheid dat de ondernemingsvorm geen registergoederen kan verkrijgen en geen erfgenaam kan zijn. Tevens zijn bij verenigingen met beperkte rechtsbevoegdheid geen recht op enquête (art. 2:344 BW) en kan de vereniging geen onderdeel zijn van een fusie of splitsing (art. 2:308 BW).

3.4 Rechtspersoonlijkheid bij de personenvennootschap

De personenvennootschap krijgt rechtspersoonlijkheid toegewezen (art. 7:803 (concept) BW). In het Wetsvoorstel wordt de vergelijking gemaakt tussen de informele vereniging en de personenvennootschap.⁵⁸ De personenvennootschap verkrijgt in beginsel rechtspersoonlijkheid met beperkte rechtsbevoegdheid. Als de personenvennootschap wordt ingeschreven in het Handelsregister dan verkrijgt de personenvennootschap volledige rechtsbevoegdheid.⁵⁹ Bij het verkrijgen van volledige rechtsbevoegdheid kan de personenvennootschap registergoederen verkrijgen zoals een pand. Tevens kan de personenvennootschap erfgenaam zijn.⁶⁰ In beginsel kunnen de personenvennootschappen in het

⁵⁶ Rensen, *T&C BW*, commentaar op art. 2:30 BW.

⁵⁷ Overes, *in: GS Rechtspersonen*, art. 2:30 BW, aant. 2.

⁵⁸ Memorie van Toelichting personenvennootschappen consultatie p. 23-24.

⁵⁹ Memorie van Toelichting personenvennootschappen consultatie p. 27-28.

⁶⁰ Memorie van Toelichting personenvennootschappen consultatie p. 24.

Wetsvoorstel nog geen registergoederen verwerven of erfgenaam zijn. De personenvennootschappen kunnen dit wel als de personenvennootschap ingeschreven is in het Handelsregister.

De personenvennootschap kan zowel volledige rechtsbevoegdheid verkrijgen als beperkte rechtsbevoegdheid. Dit is een soortgelijke regeling als die bij de vereniging. Het verschil tussen de vereniging en de personenvennootschap zit ten eerste in art. 7:803 lid 1 (concept) BW. De personenvennootschap verkrijgt rechtspersoonlijkheid, maar afgezien van art. 2:4 lid 2 en 2:5 BW is het rechtspersonenrecht niet van toepassing. Dus welke vorm van rechtsbevoegdheid, beperkte rechtsbevoegdheid of volledige rechtsbevoegdheid, de personenvennootschap heeft, het rechtspersonenrecht is niet van toepassing op de personenvennootschappen. De vereniging kan bij verkrijging van volledige rechtsbevoegdheid wel aanspraak maken op het volledige rechtspersonenrecht. Het tweede verschil zit in specifieke artikelen zoals het recht van enquête (art. 2:344 BW) en het partij zijn bij een splitsing of fusie (art. 2:308 BW). De vereniging kan bij verkrijging van volledige rechtsbevoegdheid aanspraak maken op deze regelingen. De personenvennootschap staat niet beschreven in de artikelen voor het recht op enquête of bij de partijen voor fusies of splitsingen. De personenvennootschap kan dus geen partij zijn bij een fusie of splitsing en heeft geen recht van enquête. De vorm van rechtsbevoegdheid die de personenvennootschap heeft maakt niet uit voor die specifieke regelingen, want de personenvennootschap heeft hier sowieso geen recht op.

Art. 2:4 lid 2 BW is van toepassing wat ervoor zorgt dat als een vennoot zijn deelgerechtigdheid vervalt dat geen invloed heeft op het voortbestaan van de personenvennootschap. Art. 2:5 BW is van toepassing op de voorgestelde personenvennootschappen. Doordat art. 2:5 BW van toepassing is zou de personenvennootschap ook bestuurder zijn van een rechtspersoon. De personenvennootschap kan echter geen bestuurders zijn, omdat het rechtspersonenrecht niet van toepassing is voor de personenvennootschap.⁶¹ Het verschil tussen de rechtspersoonlijkheid van de rechtspersoon en die van de personenvennootschap zit vooral in het feit dat de rechtspersoonlijkheid van de personenvennootschap vooral gericht is om goederenrechtelijke inefficiënties op te lossen die spelen bij een toe- en uitreding van vennoten op te heffen.⁶² Ook moet de rechtspersoonlijkheid de continuïteit van het vennootschappelijke vermogen zo veel mogelijk waarborgen, omdat onder het huidige recht bij wisseling van vennoten de continuïteit van het vermogen niet voldoende wordt gewaarborgd.⁶³ Meijers stelt dat de keuze voor rechtspersoonlijkheid geen opmerkelijke is, maar moet een dergelijke beperkte rechtsbevoegdheid van een personenvennootschap zo worden uitgelegd dat alleen voor het vermogensrecht voor de gebruikelijke activa en passiva de personenvennootschap gelijkstaat aan natuurlijke personen. Dit om de personenvennootschappen laagdrempelig te houden.⁶⁴

⁶¹ Van Zeben 1963, p. 119.

⁶² van Veen, *Ondernemingsrecht* 2019/107.

⁶³ Memorie van Toelichting personenvennootschappen consultatie p. 23.

⁶⁴ Meijers, *Ondernemingsrecht* 2019/106.

3.5 Deelconclusie

Rechtspersoonlijkheid kan gezien worden als fictie, gecreëerd door de staat om een gelijkstelling te bewerkstelligen tussen de natuurlijke persoon en de rechtspersoon (fictie theorie). Anderen stellen dat de rechtspersoon is gecreëerd door individuen in het maatschappelijk verkeer (contractstheorie). Als laatste wordt als tegenstelling van de fictie theorie de theorie van de werkelijke entiteit aangedragen. Deze theorie gaat in op het feit dat de individuen in het maatschappelijk verkeer de rechtspersoon creëren en dat de staat deze moet erkennen (theorie van de werkelijke entiteit). Een rechtspersoon heeft een persoonlijkheid die gelijkgesteld wordt aan de persoonlijkheid van een natuurlijk persoon op het gebied van vermogensrecht. Een rechtspersoon wordt net zoals een natuurlijk persoon gezien als een zelfstandig drager van rechten en plichten.

Rechtspersoonlijkheid kent twee vormen van rechtsbevoegdheid: de volledige rechtsbevoegdheid en de beperkte rechtsbevoegdheid. De vereniging is een rechtspersoon die beide vormen van rechtsbevoegdheid kan hebben. Volledige rechtsbevoegdheid zorgt ervoor dat het volledige rechtspersonenrecht van toepassing is en dat de rechtspersoon registergoederen kan verkrijgen en erfgenaam kan zijn. Beperkte rechtsbevoegdheid bij de vereniging zorgt ervoor dat de vereniging geen registergoederen kan verkrijgen, geen erfgenaam kan zijn. Tevens is niet het volledige rechtspersonenrecht van toepassing. Dit betekent dat de vereniging geen partij kan zijn bij een fusie of splitsing en geen enquête recht heeft. De vereniging heeft die rechten wel als de vereniging is opgericht bij notariële akte en dus volledig rechtsbevoegd is.

De personenvennootschappen verkrijgen rechtspersoonlijkheid. De personenvennootschap kan zowel beperkte rechtsbevoegdheid hebben als volledige rechtsbevoegdheid. Als de personenvennootschap beperkt rechtsbevoegd is kan de personenvennootschap geen registergoederen verkrijgen en kan geen erfgenaam zijn. Als de personenvennootschap ingeschreven is in het Handelsregister dan verkrijgt de personenvennootschap volledige rechtsbevoegdheid en kan de personenvennootschap wel registergoederen verkrijgen en erfgenaam zijn (art. 7:803 lid 3 (concept) BW). Het verschil met de andere rechtspersonen en de personenvennootschappen zit in art. 7:803 lid 1 (concept) BW dat welke rechtsbevoegdheid de personenvennootschap ook heeft, het rechtspersonenrecht niet van toepassing is afgezien van art. 2:4 lid 2 BW en art. 2:5 BW. Dus de personenvennootschap heeft zelfs bij verkrijging van volledige rechtsbevoegdheid geen recht op enquête en kan geen partij zijn bij een splitsing of fusie. De personenvennootschap kan dat naast dat het rechtspersonenrecht niet van toepassing is ook niet, omdat de personenvennootschappen niet worden genoemd in de specifieke artikelen die de rechten toebedelen (art. 2:308 en art. 2:344 BW).

4. Fiscale transparantie

4.1 Inleiding

Fiscale transparantie is een belangrijk onderwerp in de Nederlandse fiscaliteit. Hiermee onderscheiden rechtsvormen als personenvennootschappen en eenmanszaken zich van de rechtspersonen.

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd wat fiscale transparantie is en wat daarvan de gevolgen zijn. In paragraaf 4.2 worden verschillende definities van fiscale transparantie naast elkaar gelegd. Dit om te zorgen voor een uitleg van wat fiscale transparantie is. Na de uitleg van de term fiscale transparantie is het belangrijk om weer te geven welke ondernemingsvormen fiscaal transparant kunnen zijn, omdat niet elke ondernemingsvorm altijd fiscaal transparant is maar dit afhangt van de situatie. De gevolgen worden behandeld in paragraaf 4.4. De gevolgen van fiscale transparantie zijn belangrijk, omdat dan duidelijk wordt wat fiscale transparantie betekent voor de fiscale behandeling van de fiscaal transparante ondernemingen en achterliggende participanten. Vervolgens worden in paragraaf 4.5 de bevindingen op een rij gezet en wordt antwoord gegeven op de vraag wat fiscale transparantie is en wat de gevolgen van fiscale transparantie zijn.

4.2 Wat is fiscale transparantie?

De betekenis van transparant is letterlijk doorzichtig, dus er kan doorheen gekeken worden.⁶⁵ Dit is niet anders voor de betekenis van fiscale transparantie. Fiscale transparantie is de doorzichtigheid voor de belasting. Dit betekent dat de fiscaal transparante entiteiten niet zelfstandig belastingplichtig zijn, maar wel de personen of lichamen die achter de fiscaal transparante lichamen zitten.⁶⁶ Zuidgeest sluit zich aan bij de uitleg dat fiscale transparantie de doorzichtigheid is voor de belasting namelijk gekeken wordt naar de achterliggende participanten en dat de fiscaal transparante lichamen niet zelfstandig belastingplichtig zijn bij non-transparantie is wel sprake van zelfstandige belastingplicht.⁶⁷ Van Dobbenburgh stelt dat de bezittingen, schulden en resultaten van fiscaal transparante lichamen worden toegerekend aan de achterliggende participanten.⁶⁸ S.A. Stevens stelt ook dat er voor de fiscaal transparante lichamen geen zelfstandige belastingplicht voor de VPB is.⁶⁹ De belastingplicht wordt verlegd van de rechtsvorm die het genereert naar de vennoten of achterliggende participanten die erachter zitten.⁷⁰ De winsten of verliezen worden toegerekend aan de achterliggende participanten.⁷¹

⁶⁵ Van Dale Online, *transparant*, vandale.nl.

⁶⁶ Asser/De Serière 2-IV 2017/143; S.A. Stevens 2018.

⁶⁷ Zuidgeest, *Verbondenheid in het belastingrecht (FM nr. 128) 2008/7.2.2.*

⁶⁸ van Dobbenburgh, *Het inkomen van buitenlandse belastingplichtigen 2016/2.3.1.*

⁶⁹ S.A. Stevens, *Belastingplicht in de Vennootschapsbelasting 2009/1.2.*

⁷⁰ S.A. Stevens 2018.

⁷¹ A.J.A. Stevens & Van de Streek, *De toekomst van de vennootschapsbelasting 2019/26.2.2.*

Het fiscaal transparante lichaam kan niet gezien worden als rechtssubject en dus niet zelfstandig belastingplichtig zijn.⁷²

Essers en Happé omschrijven fiscale transparantie als dat de onderneming niet als belastingsubject wordt aangemerkt, maar dat de achterliggende participanten als belastingsubject worden gezien.⁷³ De achterliggende participanten kunnen zowel rechtspersonen als een natuurlijke personen zijn.

Een belangrijk punt dat A.J.A. Stevens aanstipt is het feit dat een fiscale behandeling de keuze voor een bepaalde rechtsvorm niet in de weg moet staan.⁷⁴ Het neutraliteitsbeginsel wordt hierbij aangehaald en dan vooral gericht op rechtsvormneutraliteit. De rechtsvormneutraliteit komt bij benadering aan de orde bij het fiscale eenheidsregime waarbij de partijen binnen een fiscale eenheid worden geconsolideerd en de fiscale transparantie bij de personenvennootschappen. Consolidatie door het vormen van een fiscale eenheid betekent dat ook daar alle winsten en verliezen verrekend kunnen worden en er één belastingplichtige is. Dit is dus rechtsvormneutraal volgens A.J.A. Stevens, omdat een dochteronderneming in welke rechtsvorm dan ook, personenvennootschap of rechtspersoon, gelijk behandeld kan worden.⁷⁵ Hierbij heeft fiscale transparantie een vergelijkbare uitwerking als bij volledige consolidatie. Stevens stelt nog dat het gaat om een soortgelijke uitwerking, maar Groffen lijkt daarin verder te gaan en stelt dat een bv fiscale transparantie kan bereiken door een fiscale eenheid te vormen.⁷⁶ Dus fiscale transparantie is hetzelfde als dat er één entiteit is door consolidatie. De opvattingen van Groffen en Stevens stemmen op het punt dat de fiscale eenheid en de fiscale transparantie veel gelijkenissen hebben overeen.

Fiscale transparantie is dat voor de belastingheffing door de rechtsvorm wordt heen gekeken en het desbetreffende lichaam niet als rechtssubject wordt aangemerkt. Dit betekent dat de achterliggende participanten belast worden. Dit kan zowel binnen de IB als binnen de VPB. Dit is afhankelijk van het feit of de achterliggende participant natuurlijk persoon is of rechtspersoon. De fiscaal transparante rechtsvormen zijn namelijk geen zelfstandig rechtssubjecten die in de heffing kunnen worden betrokken, niet in de IB en niet in de VPB. Het resultaat, de schulden en bezittingen van de fiscaal transparante rechtsvormen worden toegerekend aan de achterliggende participanten. De natuurlijke personen worden belast binnen de IB en de rechtspersonen binnen de VPB.

4.3 Fiscaal transparante ondernemingsvormen

De eenmanszaak, de vof, de cv en de maatschap zijn in beginsel fiscaal transparant. De open cv is een cv die bij toetreding of vervanging van commanditaire vennoten kan plaatsvinden zonder toestemming van alle vennoten, behorend zowel als commanditaire (art. 2 lid 3 c AWR). De besloten cv is de cv die

⁷² Boer, *dissertatie* 2011, paragraaf 3.2.2.

⁷³ Essers, Happé, *NJB* 2007/1831.

⁷⁴ S.A. Stevens 2018.

⁷⁵ S.A. Stevens 2018.

⁷⁶ Groffen, *TVVS* 1996/181.

niet valt onder art. 2 lid 3 c AWR en waar de toestemming van alle vennoten wel is vereist. De cv wordt als open beschouwd als één of meer vennoten toestemming moeten geven, maar dus niet alle vennoten.⁷⁷ De tekst van art. 2 lid 3 onderdeel c AWR wordt als verwarrend ervaren.⁷⁸

Er bestaan twee manieren hoe art. 2 lid 3 onderdeel c AWR gelezen kan worden:⁷⁹

1. Er is sprake van een open cv als geen enkel vennoot toestemming hoeft te geven bij toe- en uittreding van commanditaire vennoten, dus is er één vennoot die dit wel moet doen is het geen open cv.
2. Er is sprake van een open cv als niet alle vennoten toestemming hoeven te geven. Dus als één of meer vennoten geen toestemming hoeven te geven voor toe- en uittreding van commanditaire vennoten is het een open cv.

De Staatssecretaris van Financiën legt het artikel uit als beschreven in manier twee.⁸⁰ Het gedeelte van de winst dat toekomt aan de commanditaire vennoten van de open cv wordt toegerekend aan de open cv zelf. Het gedeelte van de winst dat toekomt aan de beherende vennoten komt in aftrek op de totale winst van de open cv over dat gedeelte wordt niet geheven bij de open cv (art. 9 lid 1 onderdeel e VPB). Na de aftrek van het gedeelte van de winst dat toekomt aan de beherende vennoten blijft het deel van de commanditaire vennoten over dat belast wordt bij de open cv (art. 8 lid 3 VPB).⁸¹ De open cv is dus voor het gedeelte van de winst dat toekomt aan de commanditaire vennoten vennootschapsbelastingplichtig en voor het gedeelte van de winst dat toekomt aan de beherende vennoten fiscaal transparant.⁸² De besloten cv is zowel fiscaal transparant voor het gedeelte van de commanditaire vennoten als voor het gedeelte van de beherende vennoten.

In beginsel zijn de personenvennootschappen fiscaal transparant, maar een vereniging of stichting kan dit ook zijn.⁸³ Dit is het geval als de bij de stichting betrokken persoon over het vermogen van de stichting kan beschikken alsof het zijn eigen vermogen is.⁸⁴ Ook is dit mogelijk voor de vereniging. Dit zou kunnen wanneer de persoon achter de vereniging kan beschikken over het vermogen en dit kan uitkeren wanneer de persoon dat wenst.⁸⁵ Dus in beginsel zijn de vereniging en stichting geen fiscaal transparant lichaam echter kan dit wel door de omstandigheden veranderen. Dit leidt tot verbazing,

⁷⁷ Stevens, *Belastingplicht in de Vennootschapsbelasting 2009/2.4.3.*

⁷⁸ Elsweier, *Een rechtsvergelijking tussen de Nederlandse en Duitse winstbelasting van lichamen* (FM nr. 153) 2018/4.2.4.1.2

⁷⁹ Stevens, *Belastingplicht in de Vennootschapsbelasting 2009/2.4.3.*

⁸⁰ Zie zijn besluit van 11 januari 2007, nr. CPP20061869M, V-N 2007/8.15.

⁸¹ HR 7 juli 1982, nr. 20655, *BNB 1982/268c.*

⁸² Van Mourik & Burgerhart, *De personenvennootschap, in breed perspectief (Publicaties vanwege het Centrum voor Notarieel Recht)* 2010/103.

⁸³ HR 31 mei 1978, *BNB 1978/296* en *BNB 1978/297.*

⁸⁴ Versepout, *De totale winst in de vennootschapsbelasting 2013/2.5.*

⁸⁵ Hof Arnhem 14 mei 2008, LJV BD2383, V-N 2008/38.1.3.

want een dergelijke situatie kan zich bij een bv of nv niet voordoen.⁸⁶ Wat is dan de reden waarom dit wel voorkomt bij stichting of vereniging? Hier is naar de mening van Van Dijck niet genoeg duidelijkheid over waarom die keuze bij de stichting of vereniging wel wordt gemaakt.⁸⁷ Over de onduidelijkheid waarom een stichting en een vereniging wel fiscaal transparant kunnen zijn en een bv en nv niet werd later nog geprocedeerd. Daaruit kwam naar voren dat als een stichting een onderneming drijft de stichting niet fiscaal transparant kan zijn, maar kan dat wel zijn als er geen onderneming wordt gedreven.⁸⁸ Het drijven van een onderneming is dus een doorslaggevende factor voor rechtspersonen om niet fiscaal transparant te kunnen zijn. In het geval een rechtspersoon niet een onderneming drijft, blijft fiscale transparantie een mogelijkheid.⁸⁹

De voornaamste reden waarom de nv's en bv's geen vergelijkbare regeling hebben als die bij de stichting en vereniging ligt in het feit dat de zelfstandigheid bij de bv en nv door de rechter in alle gevallen wordt erkend.⁹⁰ Dus lijkt het verschil tussen de stichting/vereniging en de nv/bv te liggen in de mate van zelfstandigheid. Hierbij bepaalde de Hoge Raad dat aan de mate van zelfstandigheid bij een stichting zwaardere eisen worden gesteld, omdat bij de bv het inkomen en vermogen binnen het gezichtsveld blijft door bijvoorbeeld de waarde van de aandelen. Bij de stichting kan dit uit het gezichtsveld van de fiscus verdwijnen, waardoor aanvullende eisen nodig zijn.⁹¹ Om misbruik te voorkomen kan de stichting ook fiscaal transparant zijn, dus fiscale transparantie toekennen bij een stichting als een antimisbruikbepaling.⁹²

Bij een stichting die een onderneming drijft is er per definitie geen fiscale transparantie. Echter kan bij een stichting die onder art. 2.14a IB valt en een onderneming drijft mogelijk dubbele belasting ontstaan. Dit is opgelost door art. 2.14a lid 7 IB waardoor de achterliggende participant niet nogmaals belast wordt. Voor de desbetreffende lichamen lijkt het vooral om misbruiksituaties te voorkomen door fiscale transparantie toe te kennen of te weigeren voor de desbetreffende lichamen.⁹³ Dus ook in dit geval als een soort antimisbruikbepaling.

4.4 Gevolgen fiscale transparantie

In de paragraaf 4.2 is duidelijk geworden wat fiscale transparantie is, maar wat zijn de gevolgen van fiscale transparantie? Een verschil tussen de fiscaal transparante rechtsvormen en de rechtspersonen is het feit dat de resultaten die toekomen aan de achterliggende participanten verrekend kunnen worden met de resultaten die de achterliggende participanten zelf behalen.⁹⁴ Dus een bv als venoot kan de winst

⁸⁶ HR 30-10-1985, ECLI:NL:PHR:1985:AC9086, m.nt. Van Dijck.

⁸⁷ HR 30-10-1985, ECLI:NL:PHR:1985:AC9086, m.nt. Van Dijck.

⁸⁸ HR 18-12-1991, ECLI:NL:HR:1991:ZC4829, m.nt. G. Slot.

⁸⁹ HR 18-12-1991, ECLI:NL:HR:1991:ZC4829.

⁹⁰ Verseput, *De totale winst in de vennootschapsbelasting* 2013/2.5.

⁹¹ HR 30-10-1985, ECLI:NL:PHR:1985:AC9086, (concl. A-G Moltmaker), r.o. 4.7.2, m.nt. Van Dijck.

⁹² HR 30-10-1985, ECLI:NL:PHR:1985:AC9086, (concl. A-G Moltmaker), r.o. 4.7.3, m.nt. Van Dijck.

⁹³ S.A. Stevens, *Belastingplicht in de Vennootschapsbelasting* 2009/3.5.

⁹⁴ Van Olffen e.a., *Modernisering personenvennootschappen (VDHI nr. 137)* 2016/V.I.2.1.

die toekomt aan de bv verrekenen met een mogelijk verlies door eigen activiteiten. Dit kan bij een structuur van bv als aandeelhouder van een andere rechtspersoon niet, want dan is horizontale verliescompensatie niet mogelijk.⁹⁵ Bij de tweede situatie zou echter wel de fiscale eenheid van toepassing kunnen zijn, mits voldaan aan de voorwaarden. Zoals hiervoor besproken lijken de fiscale transparantie en de fiscale eenheid op elkaar. Het verschil zit echter in de voorwaarden die gelden voor de fiscale eenheid met vooral het minimale belang van 95% (art. 15 VPB).

Voor de natuurlijke personen als achterliggende participanten geldt de IB. De achterliggende participanten van de fiscaal transparante lichamen kunnen worden gezien als een ondernemer mits voldaan aan art. 3.4 IB. Dit heeft tot gevolg dat de natuurlijke personen recht hebben op ondernemersfaciliteiten.⁹⁶ Dit is een ander verhaal voor de achterliggende participanten van de rechtspersonen. Die kunnen geen aanspraak maken op deze ondernemersfaciliteiten. Dit zijn aandeelhouders of dga's als het om natuurlijke personen gaat.

4.5 Deelconclusie

Fiscale transparantie betekent dat door de onderneming wordt heen gekeken. De bezittingen, schulden en resultaten worden toegerekend aan de achterliggende participanten van de fiscaal transparante onderneming. De fiscaal transparante onderneming is geen zelfstandig rechtssubject die in de heffing betrokken kan worden.

De fiscaal transparante ondernemingsvormen zijn: de eenmanszaak, de maatschap, de vof en de cv. De stichting en de vereniging kunnen ook fiscaal transparant zijn. Dit is het geval als de achterliggende participanten bij een vereniging direct kunnen beschikken over het vermogen van de vereniging of stichting.

De gevolgen van de toekenning van fiscale transparantie zijn dat de achterliggende participanten het vermogen en de resultaten van de fiscaal transparante onderneming toegerekend krijgen. Dit betekent dat de achterliggende participanten belastingplichtig zijn voor de resultaten van de fiscaal transparante onderneming en dus de resultaten van de fiscaal transparante onderneming kunnen verrekenen met andere resultaten behaald, zoals bijvoorbeeld arbeidsloon bij een natuurlijk persoon of verlies uit eigen bedrijfsuitvoering bij een rechtspersoon.

⁹⁵ Asser/Van den Berg 7-VI 2017/248.

⁹⁶ Van Mourik & Burgerhart, *De personenvennootschap, in breed perspectief (Publicaties vanwege het Centrum voor Notarieel Recht)* 2010/103.

5. Personenvennootschappen in de VPB en de IB

5.1 Inleiding

Personenvennootschappen zijn niet zelfstandig belastingplichtig. Dat zijn namelijk de vennoten van de personenvennootschappen. Ondanks dat het erop lijkt dat de personenvennootschappen na invoering van het Wetsvoorstel niet zelfstandig belastingplichtig worden, kan dit wel effect hebben op de VPB en de IB. In paragraaf 5.2 wordt de belastingheffing in de VPB besproken. Zowel de subjectieve (par. 5.2.1) als de objectieve belastingplicht (par. 5.2.2) worden behandeld. In paragraaf 5.3 wordt de belastingheffing in de IB besproken (par. 5.3.1) en de regelingen die mogelijk aanpassingen vereisen of geschrapt moeten worden, zoals bijvoorbeeld de ondernemersfaciliteiten (par. 5.3.2).⁹⁷ Zowel de IB als de VPB wordt besproken om de belastingheffing van de personenvennootschappen en de achterliggende participanten onder de huidige wetgeving weer te geven. In paragraaf 5.4 wordt aandacht geschonken aan een voorstel uitwerking van de commissie personenvennootschappen 2020 van Doornebal en Van Kempen.⁹⁸ In paragraaf 5.4 worden ook de gevolgen van de mogelijke uitwerking in de IB en VPB behandeld. In de paragrafen 5.2 en 5.3 wordt de belastingheffing onder het huidige recht weergegeven en in 5.4 wordt dan de mogelijk ‘nieuwe’ belastingheffing weergegeven om deze met elkaar te kunnen vergelijken en weer te geven waar mogelijk aanpassingen nodig zijn. Ten slotte wordt in paragraaf 5.5 antwoord gegeven op de deelvragen: ‘Wat zijn de gevolgen voor de vennootschapsbelasting indien de modernisering van de personenvennootschappen wordt doorgevoerd en de fiscale transparantie voor de personenvennootschappen behouden blijft?’ en ‘Wat zijn de gevolgen voor de inkomstenbelasting indien de modernisering van de personenvennootschappen wordt doorgevoerd en de fiscale transparantie voor de personenvennootschappen behouden blijft?’

5.2 De belastingheffing in de VPB

In deze paragraaf wordt eerst stilgestaan bij de subjectieve belastingplicht in de VPB (par. 5.2.1) Vervolgens wordt stilgestaan bij de objectieve belastingplicht (par. 5.2.2). In paragraaf 5.2.3 worden specifieke regelingen en faciliteiten besproken.

5.2.1 Subjectieve belastingplicht

De subjectieve belastingplicht is de belastingplicht die is gericht op het subject, daarmee te verstaan de ondernemingsvormen genoemd in art. 2 lid 1 VPB. De belastingplichtigen zijn de entiteiten gelegen in Nederland. Als de entiteit is opgericht naar Nederlands recht ontstaat er ook belastingplicht voor de VPB (art. 2 lid 4 VPB). De personenvennootschap valt niet onder de ondernemingsvormen genoemd in art. 2 lid 1 VPB afgezien van de open cv.

⁹⁷ Doornebal & van Kempen, *TFO* 2020/168.1.

⁹⁸ Rapport van de commissie personenvennootschappen 2020, no. 260.

De subjectieve belastingplicht wordt nog meer bepaald op basis van twee alternatieve criteria: 1. rechtspersoonlijkheid; 2. vrij overdraagbare participaties.⁹⁹

Het rechtspersoonlijkheidscriterium houdt in dat de entiteit rechtspersoonlijkheid moet hebben om belastingplichtig te zijn. Rechtspersoonlijkheid is in hoofdstuk 3 aan bod gekomen. Een vereniging die rechtspersoonlijkheid heeft, maar geen onderneming drijft is niet belastingplichtig voor de VPB (art. 4 VPB).

Het criterium van de vrije overdraagbaarheid kent twee mogelijke uitleggen. De eerste uitleg betreft de vrije overdraagbaarheid voor het fonds van gemene rekening. De participaties worden als vrij verhandelbaar beschouwd als ze verhandeld kunnen worden zonder toestemming van alle deelnemers en niet uitsluitend verhandeld kunnen worden aan het fonds zelf of aan bloed- en aanverwanten in rechte lijn (art. 2 lid 3 VPB).

Ten tweede is er de uitleg van de vrije overdraagbaarheid in art. 2 lid 3 Algemene wet Rijksbelastingen (hierna: AWR). Over dit artikel bestaat verwarring over de manier van interpreteren zoals eerder beschreven in paragraaf 4.3. Stevens en Stevens stellen dat het vrije overdraagbaarheidscriterium afgeschaft moet worden. Dit criterium is namelijk alleen in werking getreden om een verschil te maken tussen een open cv en een besloten cv.¹⁰⁰ Volgens Van Kempen wordt dit criterium ook niet gehaald. Een voorbeeld uit de praktijk dat Van Kempen aanhaalt, is een cv die meer dan honderd commanditaire vennoten heeft en toch wordt aangemerkt als besloten cv.¹⁰¹ Heithuis sluit zich bij de afschaffing aan.¹⁰² De afschaffing van dit criterium lijkt doorgevoerd te worden. In het wetsvoorstel fiscaal kwalificatiebeleid rechtsvormen staat beschreven dat de open cv volledig gaat vervallen en daarmee ook het criterium van de vrije overdraagbaarheid verval.¹⁰³ Dit betekent dus dat het criterium van de rechtspersoonlijkheid als enige overblijft met de invoering van het nieuwe wetsvoorstel.

5.2.2 De objectieve belastingplicht in de VPB

De objectieve belastingplicht is de belastingplichtig gericht op het object (het Nederlands inkomen). Dus een bedrijf die niet in Nederland is gevestigd, maar wel winst behaalt in Nederland is ook belastingplichtig in Nederland voor de VPB. De entiteiten die niet vallen onder de subjectieve belastingplicht, maar wel winst in Nederland behalen vallen onder de objectieve belastingplicht.

⁹⁹ A.J.A. Stevens en S.A. Stevens, *WFR* 2019/188.

¹⁰⁰ A.J.A. Stevens en S.A. Stevens, *WFR* 2019/188; A.J.A. Stevens, *Fiscale aspecten van de commanditaire vennootschap* (FM nr. 102) 2002, p. 307.

¹⁰¹ Van Kempen 1999, p. 120.

¹⁰² Heithuis, *NFR* 2010/1843.

¹⁰³ Ambtelijk wetsvoorstel fiscaal kwalificatiebeleid rechtsvormen, 2021.

5.2.3 Faciliteiten en regelingen in de VPB

De belasting in de VPB vindt plaats op basis van de subjectieve belastingplicht of de objectieve belastingplicht. Zodra de winst is bepaald aan de hand van art. 8 VPB wordt het belastbare bedrag bepaald. Het belastbare bedrag wordt bepaald door de winst in dat jaar behaald minus de verrekenbare verliezen. De verrekenbare verliezen zijn verliezen uit vorige jaren die nog niet verrekend zijn. Als daaruit nog een positief bedrag blijft is daarover VPB verschuldigd. De vrijstellingen uit de IB, zoals de landbouvvrijstelling zijn ook van toepassing op de lichamen in de VPB. De winst op landbouwgrond wordt dan niet meegenomen in de winst, want die is vrijgesteld.

De winst na belasting kan vervolgens uitgekeerd worden aan de aandeelhouders. De aandeelhouders kunnen zowel in de vorm van natuurlijk persoon als in de vorm van een rechtspersoon zijn. Hiervoor is een regeling voor getroffen om dubbele belasting te voorkomen.¹⁰⁴ De regeling is een vrijstelling die deelnemingsvrijstelling wordt genoemd (art. 13 VPB). De deelnemingsvrijstelling is van toepassing op deelnemingen. Wanneer er sprake is van een deelneming staat beschreven in art. 13 lid 2 VPB. De uitkering van een lichaam naar een ander lichaam valt onder de deelnemingsvrijstelling, andere uitkeringen zoals naar een natuurlijk persoon worden dus niet vrijgesteld door de deelnemingsvrijstelling. Zonder de deelnemingsvrijstelling wordt de winst eerst belast bij de onderneming bij het behalen van de winst en vervolgens bij uitkering weer belast bij de verkrijger van de uitkering.

De VPB kent ook een regeling die in paragraaf 4.2 kort is behandeld, namelijk de fiscale eenheid. De lichamen worden geconsolideerd en beschouwd als één entiteit. De fiscale eenheid kan gevormd worden als een moedermaatschappij middellijk of onmiddellijk de gehele juridische en economische eigendom bezit van ten minste 95% van de aandelen van een dochtermaatschappij (art. 15 lid 1 VPB). De fiscale eenheid is alleen van toepassing voor belastingplichtigen in de VPB (art. 15 lid 3 c VPB). Belastingplichtigen zijn de entiteiten beschreven in art. 2 VPB, dus de personenvennootschap in beginsel niet. De personenvennootschap kan onder het huidige recht ook in de fiscale eenheid vallen. De mogelijkheid bestaat echter alleen als de aandelen in een dochtermaatschappij worden gehouden door de personenvennootschap en de participaties in de personenvennootschap worden gehouden door de moedermaatschappij. In die situatie wordt de personenvennootschap meegenomen in de fiscale eenheid. Een andere mogelijkheid voor de personenvennootschap om in fiscale eenheid te gaan is er niet dus ook niet als de personenvennootschap aandelen bezit en de participaties van de personenvennootschap worden gehouden door natuurlijke personen.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Richtlijn 90/435/EEG; Richtlijn 2011/96/EU.

¹⁰⁵ S.A. Stevens & Tuk, *TFO* 2020/168.2.

5.3 Heffing in de Inkomstenbelasting

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de belastingplicht en heffing in de IB (par. 5.3.1) en wordt in paragraaf 5.3.2 ingegaan op specifieke faciliteiten en regelingen in de IB.

5.3.1 Belastingplicht en heffing in de IB

Binnen de IB worden natuurlijke personen belast. De IB is opgedeeld in 3 boxen. Box 1 is voor inkomsten uit werk en woning (hoofdstuk 3 IB), box 2 gaat over inkomsten uit aanmerkelijk belang (hierna: AB) (hoofdstuk 4 IB) en box 3 is over sparen en beleggen (hoofdstuk 5 IB). De belastingplicht kan zowel binnenlandse belastingplicht zijn als buitenlandse belastingplicht. De buitenlandse belastingplicht worden behandeld in hoofdstuk 7 van de Wet IB.

Voor de personenvennootschappen is box 1 belangrijk. De natuurlijke personen die participeren in een personenvennootschap worden belast in box 1. De vennoten natuurlijk persoon kunnen worden aangemerkt als onderneming, mits voldaan aan art. 3.4 IB. De ondernemers kunnen ook nog gekwalificeerd ondernemer zijn, mits voldaan aan het urencriterium uit art. 3.6 IB.

De dga is ook ondernemer, maar dan voor de lichamen in de VPB. De dga wordt alleen belast bij uitkering van de winst door een VPB lichaam. De dga wordt dan belast in box 2 van de IB. Dit komt doordat er sprake is van een AB, namelijk meer dan 5% gerechtigdheid in de entiteit (art. 4.6 IB). Het dividend dat de dga's krijgen wordt eerst belast in de dividendbelasting en vervolgens in de IB. De dividendbelasting is een voorheffing en is te verrekenen met de IB (art. 9.2 IB).

De vennoten natuurlijk persoon worden belast over de winst behaald door de personenvennootschap. De winst wordt bepaald op basis van art. 3.8 IB. De belasting wordt geheven over de jaarwinst die bepaald wordt op basis van art. 3.25 IB. De winst wordt verdeeld over de vennoten en wordt vervolgens belast bij iedere vennoot.

De ondernemingen hebben recht op vrijstellingen. De vrijstellingen zijn voor alle ondernemingsvormen toepasbaar, mits voldaan aan de voorwaarden van de desbetreffende vrijstelling. Dit betekent dat het niet uitmaakt voor welke ondernemingsvorm wordt gekozen, elke ondernemingsvorm heeft recht op de desbetreffende vrijstelling als aan de voorwaarden zijn voldaan. De vrijstelling is dus niet afhankelijk van fiscale transparantie of rechtspersoonlijkheid. Bij de landbouwvrijstelling bijvoorbeeld moet wel een landbouwbedrijf worden uitgeoefend en gaat de vrijstelling alleen om de waarde toename van de landbouwgrond (art. 3.11 IB).

Een verschil tussen de dga en de IB-ondernemer zijn de ondernemersfaciliteiten, zoals de MKB-winstvrijstelling. De dga kan de winst uitstellen door de winst niet uit te keren. De IB-ondernemer kan

dat niet, maar heeft wel een permanente vermindering van de belasting. Dit leidt tot kritiek uit de literatuur, omdat dit verschil onevenredig is.¹⁰⁶

5.3.2 Faciliteiten en regelingen binnen de IB

Zoals in hoofdstuk 2 besproken is één van de doelen van het Wetsvoorstel om de toe- en uittreding van vennoten soepeler te laten verlopen. Bij toe- en uittreden van vennoten wordt de personenvennootschap ontbonden en dient over de waarde die uitstijgt boven de boekwaarde belasting betaald te worden.

De staking van de personenvennootschap kan zowel ruisend als geruisloos plaatsvinden. Ruisend houdt in dat er daadwerkelijk wordt afgerekend. Geruisloos is dat afrekening wordt uitgesteld. De faciliteiten voor geruisloze doorschuiving zijn opgenomen in de IB en de belastingplichtigen moeten aan voorwaarden voldoen om de faciliteiten te mogen toepassen. Ook kan de omzetting van personenvennootschap in een bv of nv worden gefaciliteerd (art. 3.65 IB). Zonder de doorschuivingsfaciliteiten vindt heffing plaats.

5.4 Mogelijke uitwerking binnen de VPB en de IB

De belasting van de vennoten zowel rechtspersoon in de VPB als natuurlijk persoon in de IB zijn onder de huidige wet- en regelgeving behandeld. Nu de vraag hoe gaat de belastingheffing van de personenvennootschap en de vennoten eruit zien voor de voorgestelde personenvennootschappen en wat betekent het Wetsvoorstel voor overige regelingen in de VPB en IB.

5.4.1 Mogelijkheden voor de aanpassing van de fiscale behandeling

De personenvennootschappen krijgen dus hoogstwaarschijnlijk rechtspersoonlijkheid toegekend. Maar wat gaat dit betekenen voor de fiscale behandeling van de personenvennootschappen in de IB en VPB? Wat zijn de mogelijkheden?

Een mogelijke uitwerking voor de belastingheffing van de personenvennootschappen wordt geschetst door Doornebal en Van Kempen. Doornebal en Van Kempen stellen een heffing voor die volgens eenzelfde stramien verloopt als die van de rechtspersonen. De heffing vindt plaats in twee fasen. In Fase één genaamd ‘Afdeling X.1’ wordt de winst van de personenvennootschap belast bij winstrealisatie. De heffing vindt plaats op het niveau van de achterliggende participant, dus de natuurlijk persoon in de IB en rechtspersoon in de VPB. Het tarief dat daarbij wordt voorgesteld is het basis tarief binnen de VPB. Dit kan nog veranderen aangezien de tarieven veranderen binnen de VPB.

In de tweede fase ‘Afdeling X.2’ wordt belasting geheven op het moment van uitkeren van de winst aan de achterliggende participanten. De belasting wordt dan geheven op niveau van de achterliggende participanten. Het verschil met de huidige belastingheffing van de personenvennootschappen is dat de belastingheffing voor een gedeelte wordt uitgesteld tot het moment van uitkering. Dit is dus een vergelijkbare situatie als bij de rechtspersoon. Essers pleit eerder ook voor een heffing in twee fasen

¹⁰⁶ S.A. Stevens, *Ondernemingsrecht* 2019/119.

voor de personenvennootschap. Essers denkt echter dat bij fase één de heffing moet plaatsvinden op niveau van de personenvennootschap in een ondernemingswinstbelasting.¹⁰⁷ Doornebal en Van Kempen denken echter dat een ondernemingswinstbelasting niet haalbaar is en hebben voor een andere wijze gekozen.¹⁰⁸ Het tarief van fase twee dat van toepassing is wordt bepaald aan de hand van het geldende IB tarief en het basis tarief binnen de VPB. Op dit moment komt dit neer op 22% dat op het niveau van de achterliggende participant wordt geheven.¹⁰⁹

De belasting op de wijze zoals Doornebal en Van Kempen schetsen kent voor de natuurlijke personen een vergelijkbare heffing tussen de dga en de IB-ondernemer. Stevens heeft betoogd voor een vergelijkbare heffing bij de dga en de IB-ondernemer. De reden hiervoor is om meer rechtsvormneutraliteit te krijgen en een globaal evenwicht te creëren tussen de dga en de IB-ondernemer.¹¹⁰

Bij het voorstel van Doornebal en Van Kempen worden de rechtspersonen twee keer belast. De vennoten rechtspersoon worden eerst belast bij winstrealisatie tegen het geldende VPB-tarief en vervolgens bij winstuitkering wederom belast. Onder de huidige wet- en regelgeving worden vennoten rechtspersoon enkel belast bij winstrealisatie tegen het geldende VPB-tarief. Dit betekent dat de rechtspersonen een verhoging van de belastingdruk krijgen. Stevens en Tuk hebben hiervoor een oplossing. Zij stellen een vergelijkbare regeling voor als de deelnemingsvrijstelling. De deelnemingsvrijstelling is om dubbele belasting te voorkomen. Dit betekent dat een vrijstelling wordt gegeven als winst van een rechtspersoon wordt uitgekeerd aan de achterliggende participant in de vorm van een rechtspersoon. Stevens en Tuk stellen dat eenzelfde soort regeling ook mogelijk is voor de rechtspersonen als venoot van een personenvennootschap. De personenvennootschapsvrijstelling die ervoor moet zorgen dat de heffing bij winstuitkering van de personenvennootschap naar vennoten in de vorm van een rechtspersoon worden vrijgesteld.¹¹¹ Door de vrijstelling wordt de rechtspersoon dus niet zowel belast bij winstrealisatie als bij winstuitkering en dus geen dubbele belasting.

De heffing in twee fases, of dat beide op niveau van de achterliggende participant gebeurt of één op niveau van de personenvennootschap en één op niveau van de achterliggende participant maakt niet uit. Beide uitwerkingen moeten ervoor zorgen dat de ondernemersfaciliteiten worden afgeschaft. Doornebal en van Kempen stellen dat de MKB-winstvrijstelling, de zelfstandigenaftrek en de ondernemersaftrek dienen te vervallen.¹¹² De afschaffing van de ondernemersaftrek dient wel gepaard te gaan met een overgangsregeling voor de winstgenieter, omdat de twee fases voor winstgenieters samenvallen onder het voorstel van Doornebal en Van Kempen. De winstgenieter heeft niet de mogelijkheid om de heffing

¹⁰⁷ Essers, *WFR* 2018/109.

¹⁰⁸ Rapport van de commissie personenvennootschappen 2020, no. 260.

¹⁰⁹ Doornebal & van Kempen, *TFO* 2020/168.1.

¹¹⁰ S.A. Stevens, *Ondernemingsrecht* 2019/119.

¹¹¹ S.A. Stevens & Tuk, *TFO* 2020/168.2.

¹¹² Doornebal & van Kempen, *TFO* 2020/168.1.

uit te stellen. Het samenvallen van de twee fases met de afschaffing van de faciliteiten kan voor de winstgenieters leiden tot een forse belastingverhoging. Doornebal en Van Kempen vinden dit maatschappelijk gezien niet wenselijk en pleiten daarom voor een overgangsrecht voor de winstgenieters om de ondernemersaftrek af te bouwen.¹¹³

Ook Elswelier pleit voor een afschaffing van die faciliteiten, omdat dit onevenredig is ten opzichte van de dga die enkel uitstel heeft.¹¹⁴ De ondernemersfaciliteiten zouden namelijk op verkeerde veronderstellingen zijn gebaseerd. De IB-ondernemer zou namelijk bij winstrealisatie gelijk beschikken over het vermogen en komt gelijk toe aan de vennoot. Dit blijkt echter in de praktijk niet te kloppen aangezien het vermogen vaak in de onderneming blijft als spaarpot voor de toekomst en komt dus niet altijd direct toe aan de IB-ondernemer.¹¹⁵ Dit is dus niet anders dan bij de dga. Daarom stelt Elswelier dat de ondernemingsfaciliteiten moeten vervallen, omdat dan niet alleen het verschil tussen dga en IB-ondernemer afneemt maar ook tussen werknemer en ondernemer.¹¹⁶

Doornebal en Van Kempen schetsen ook een oplossing voor de ‘problemen’ die toe- en uitreding van vennoten met zich meebrengen. De oplossing vinden zij ligt in het ondernemingsbegrip. Het ondernemingsbegrip kent twee varianten: het subjectief ondernemingsbegrip en het objectief ondernemingsbegrip. Een objectieve onderneming is een duurzame organisatie die erop is gericht met behulp van arbeid en kapitaal deel te nemen aan het maatschappelijk productieproces met het oogmerk om winst te behalen.¹¹⁷ Een objectieve onderneming is de onderneming in materiële zin.¹¹⁸ Een subjectieve onderneming is een fiscaalrechtelijke relevante relatie tussen een objectieve onderneming en een belastingplichtig subject. Doornebal en Van Kempen stellen dat voor de personenvennootschap het wenselijk is om alle subjectieve ondernemingen van een personenvennootschap aan te merken als één onderneming van de personenvennootschap. Dus alle subjectieve ondernemingen worden samengevoegd tot één objectieve onderneming.¹¹⁹ De verschuiving van het ondernemingsbegrip voor de personenvennootschappen in combinatie met de ontbindingsregels in het Wetsvoorstel kan ervoor zorgen dat uitreding van een vennoot niet meer direct tot ontbinding en tot heffing leidt. Hierdoor zijn de inbrengmethodes in hoofdstuk 3 IB niet meer nodig. Alleen bij inbreng tegen creditering met een hogere waarde dan de fiscale boekwaarde vindt nog wel winstrealisatie plaats.¹²⁰

¹¹³ Doornebal & van Kempen, *TFO* 2020/168.1.

¹¹⁴ Elswelier, *Een rechtsvergelijking tussen de Nederlandse en Duitse winstbelasting van lichamen* (FM nr. 153) 2018/3.2.5.2.

¹¹⁵ Van Kempen, *in: Cursus Belastingrecht* IB.3.2.35.A.c2

¹¹⁶ Elswelier, *Een rechtsvergelijking tussen de Nederlandse en Duitse winstbelasting van lichamen* (FM nr. 153) 2018/3.2.5.2.

¹¹⁷ HR 7 oktober 1981, nr. 20 722, BNB 1981/299.

¹¹⁸ Rijkers, *WFR* 1988/746.

¹¹⁹ Doornebal & van Kempen, *TFO* 2020/168.1.

¹²⁰ Doornebal & van Kempen, *TFO* 2020/168.1.

Een andere mogelijkheid die wordt genoemd is het volledig laten vervallen van de fiscale transparantie. De ondernemingsvormen worden dan allen zelf belast. Voor de personenvennootschappen zorgt dit echter voor minder ruimte voor aftrek van verliezen doordat de verliezen van de vennoten bij de personenvennootschappen niet meer in aftrek mogen komen.¹²¹

De ondernemingsvormen kunnen ook allemaal fiscaal transparant worden. Dit zorgt ervoor dat de VPB niet meer nodig is, omdat dan enkel de natuurlijke personen nog belast moeten worden. Beide mogelijkheden lijken niet aannemelijk, omdat de afschaffing van fiscale transparantie en de invoering van volledige transparantie leidt tot internationale mismatches.¹²²

5.4.2 Gevolgen en aanpassingen in de VPB

De personenvennootschap lijkt niet zelfstandig belastingplichtig te worden.¹²³ Dit betekent niet dat de personenvennootschappen niet binnen de VPB gaan vallen. In 2021 is een wetsvoorstel geconsulteerd voor het fiscaal kwalificatiebeleid rechtsvormen. Dit wetsvoorstel moet een afname van kwalificatie verschillen in internationale transacties bewerkstelligen.¹²⁴ In het wetsvoorstel fiscaal kwalificatiebeleid rechtsvormen wordt de afschaffing van de open cv en daarmee het vrije verhandelbaarheids criterium beoogd.¹²⁵ De afschaffing van het vrije verhandelbaarheids criterium in combinatie met het Wetsvoorstel en de verkrijging van rechtspersoonlijkheid voor de personenvennootschappen betekent dat de personenvennootschappen mogelijk onder de VPB gaan vallen. Dit komt doordat alleen het criterium van rechtspersoonlijkheid overblijft als het vrije verhandelbaarheids criterium wordt afgeschaft. De personenvennootschappen verkrijgen rechtspersoonlijkheid en kan dan ook belastingplichtig worden voor de VPB. De personenvennootschappen in de VPB lijkt niet wenselijk. Een mogelijke oplossing is het schrappen van “andere vennootschappen waarvan het kapitaal geheel of ten dele in aandelen is verdeeld” of in ieder geval de belastingplicht in de VPB aan te passen zodat de personenvennootschappen hier niet onder vallen.¹²⁶ Dit om te voorkomen dat de personenvennootschappen onder art. 2 of art. 3 VPB gaan vallen.

Ondanks dat de personenvennootschappen niet onder de VPB zullen vallen moet er wel wat veranderen binnen de VPB.¹²⁷ Zoals net beschreven moet de kwalificatie voor belastingplichtige in de VPB mogelijk veranderen. Er zijn ook bij het fiscale eenheidsregime aanpassingen vereist. Onder het huidige recht kan de personenvennootschap mee in de fiscale eenheid als de personenvennootschap de aandelen bezit in een dochtervennootschap en de moedervernootschap alle participaties houdt in de

¹²¹ S.A. Stevens, *Ondernemingsrecht* 2019/119.

¹²² S.A. Stevens, *Ondernemingsrecht* 2019/119.

¹²³ Rapport van de commissie personenvennootschappen 2020, no. 260, p. 20.

¹²⁴ Ambtelijk wetsvoorstel fiscaal kwalificatiebeleid rechtsvormen consultatie 2021.

¹²⁵ Ambtelijk wetsvoorstel fiscaal kwalificatiebeleid rechtsvormen consultatie 2021; A.J.A. Stevens en S.A. Stevens, *WFR* 2019/188.

¹²⁶ Fibbe en A.J.A. Stevens, *WFR* 2021/113.

¹²⁷ Fibbe en A.J.A. Stevens, *WFR* 2021/113.

personenvennootschap. Bij de verkrijging van rechtspersoonlijkheid en daarmee het hebben van eigen vermogen kan de personenvennootschap niet meer mee in fiscale eenheid. De moeder- en dochtervennootschap kunnen hierdoor ook niet meer in fiscale eenheid, omdat de aandelen niet meer kunnen worden toegerekend aan de moedervernootschap. Stevens en Tuk hebben een oplossing bedacht om de personenvennootschappen alsnog in de fiscale eenheid te laten treden en dus ook de moeder- en dochtervennootschap in fiscale eenheid kunnen toetreden. De aandelen moeten alsnog worden toegerekend aan de moedervernootschap voor het fiscale eenheidsregime, zodat de situatie met moeder-personenvennootschap-dochter in fiscale eenheid nog steeds mogelijk is.¹²⁸

Stevens en Tuk hebben een oplossing bedacht voor de dubbele belasting van de rechtspersonen bij een heffing in twee fases, omdat onder de huidige wet- en regelgeving de belastingheffing alleen plaatsvindt bij winstrealisatie tegen het geldende VPB-tarief. Bij een heffing in twee fases worden bij winstuitkering de rechtspersonen weer belast tegen het geldende VPB-tarief, dus dubbele belasting namelijk bij winstrealisatie en bij winstuitkering tegen het geldende VPB-tarief. De uitkering van de personenvennootschap naar een VPB-plichtig lichaam moet niet belast worden, maar vrijgesteld worden door een soort deelnemingsvrijstelling. De vrijstelling wordt de personenvennootschapsvrijstelling genoemd.¹²⁹

De fusies en splitsingen zijn onder het huidige recht niet mogelijk voor de personenvennootschappen zonder te leiden tot heffing. Stokkermans is van mening dat een brug moet worden geslagen tussen de personenvennootschappen en de rechtspersonen.¹³⁰ Bij de verkrijging van rechtspersoonlijkheid lijkt dit tot de mogelijkheden te behoren. Uit paragraaf 3.4 is echter gebleken dat de personenvennootschap niet beschreven staat in het artikel waar de mogelijke partijen worden genoemd voor een fusie of splitsing (art. 2:344 BW). Tevens is het rechtspersonenrecht niet van toepassing op de personenvennootschap en daarom zijn de fusies en splitsingen geen optie voor de personenvennootschap.

5.4.3 Gevolgen en aanpassingen in de IB

Voor de IB is een mogelijke aanpassing die van Doornebal en Van Kempen voorstellen een aannemelijke aangezien zij onderdeel zijn van de commissie personenvennootschappen 2020. De heffing in twee fases moet gepaard gaan met een verschuiving van het ondernemingsbegrip, de afschaffing van de ondernemersfaciliteiten en het vervallen van de doorschuivingsfaciliteiten. Of het voorstel van Doornebal en Van Kempen daadwerkelijk doorgevoerd gaat worden is nog niet zeker, maar de eerste aanzet is gezet door de commissie personenvennootschappen 2020 (waar Doornebal en van Kempen onderdeel van zijn). De personenvennootschap verkrijgt rechtspersoonlijkheid en daarmee kan de personenvennootschap ook eigen vermogen bezitten. Het hebben van eigen vermogen door de personenvennootschap zorgt ervoor dat de regels voor de vermogensetikettering ook aangepast moeten

¹²⁸ S.A. Stevens & Tuk, *TFO* 2020/168.2.

¹²⁹ S.A. Stevens & Tuk, *TFO* 2020/168.2.

¹³⁰ Stokkermans, *IVOR* 2017/5.6.

worden of komen te vervallen. De vermogensetiketteringsregels zijn onder het huidige recht van toepassing, omdat al het vermogen eigendom is van de vennoten maar niet duidelijk is of een vermogensbestanddeel onder privévermogen of ondernemingsvermogen valt.¹³¹ Een vermogensbestanddeel kan onder verplicht privévermogen, verplicht ondernemingsvermogen of keuzevermogen vallen. Als de personenvennootschap eigen vermogen heeft, is de splitsing duidelijk tussen wat onder ondernemingsvermogen is en wat privévermogen is. Wat de vermogensetiketteringsregels in de IB mogelijk overbodig maakt.

5.5 Deelconclusie

De commissie personenvennootschappen 2020 heeft een voorstel voor de uitwerking van belastingheffing van de personenvennootschappen opgesteld. Doornebal en Van Kempen stellen een heffing in twee fases voor die vergelijkbaar is met die van de rechtspersonen.¹³² De heffing vindt eerst plaats bij winstrealisatie en als tweede bij de winstuitkering. Alle twee de fases zijn op het niveau van de vennoten.

Het Wetsvoorstel kent rechtspersoonlijkheid toe aan de personenvennootschappen. Dit heeft gevolgen voor de VPB. Zoals in paragraaf 5.2.1 beschreven wordt de belastingplicht in de VPB bepaald op basis van een tweetal criteria: rechtspersoonlijkheid en vrije overdraagbaarheid van participaties. Het tweede criterium lijkt te gaan vervallen als het wetsvoorstel fiscaal kwalificatiebeleid rechtsvormen wordt ingevoerd. De personenvennootschappen voldoen dan ook aan de criteria van de subjectieve belastingplicht in de VPB. A.J.A. Stevens en S.A. Stevens denken dat daarom aanpassing van de subjectieve belastingplicht is gewenst, omdat het niet wenselijk is dat de personenvennootschappen onder de belastingplicht van de VPB vallen.¹³³

De heffing in twee fases kan zorgen voor een verhoging van de belastingdruk voor VPB-plichtige lichamen, aangezien de heffing onder de huidige wet- en regelgeving alleen plaatsvindt bij winstrealisatie. Stevens en Tuk hebben als oplossing voor de verhoging van de belastingdruk een soort deelnemingsvrijstelling bij winstuitkering van personenvennootschap naar rechtspersoon. Hierdoor blijft belastingheffing in de tweede fase, bij winstuitkering, achterwege. Dit noemen zij de personenvennootschapsvrijstelling.

Tevens lijkt er aanpassing nodig bij het fiscale eenheidsregime in de VPB. Onder het huidige recht is het mogelijk om de personenvennootschap mee te laten gaan in de fiscale eenheid. De aandelen worden toegerekend aan de bv die vennoot is van de personenvennootschap. Bij de invoering van het Wetsvoorstel kan de personenvennootschap eigen vermogen hebben dat niet toegerekend wordt aan de vennoten. Dit betekent dat de aandelen ook niet meer toegerekend kunnen worden aan de bv en kan dus

¹³¹ Van Es, *TFO* 2003/113.

¹³² Doornebal & van Kempen, *TFO* 2020/168.1.

¹³³ A.J.A. Stevens en S.A. Stevens, *WFR* 2019/188

de personenvennootschap niet in fiscale eenheid, maar ook de moeder- en dochtermaatschappij kunnen niet in fiscale eenheid. Hier dient dus ook naar gekeken te worden of hier aanpassing is vereist.¹³⁴

Naast de heffing in twee fases pleiten Doornebal en Van Kempen ook voor een verschuiving van het ondernemingsbegrip in de IB, namelijk van subjectief ondernemingsbegrip naar objectief ondernemingsbegrip.¹³⁵ De verschuiving van het ondernemingsbegrip wordt voorgesteld om de toe- en uittreding van vennoten soepeler te laten verlopen. Dit kan als gevolg hebben dat de doorschuivingsfaciliteiten in ieder geval voor een gedeelte kunnen vervallen, omdat door de verschuiving van het ondernemingsbegrip in combinatie met de regels over ontbinding in het Wetsvoorstel, de winstrealisatie bij toe- en uittreding van vennoten achterwege blijft. Tevens moet de heffing in twee fases ervoor zorgen dat een paar ondernemersfaciliteiten, zoals de MKB-winstvrijstelling, de ondernemersaftrek en de zelfstandigenaftrek, kunnen vervallen. In ruil voor de afschaffing van de ondernemersfaciliteiten krijgen de IB-ondernemers de mogelijkheid om de belastingheffing uit te stellen.

¹³⁴ S.A. Stevens & Tuk, *TFO* 2020/168.2.

¹³⁵ Doornebal & van Kempen, *TFO* 2020/168.1.

6. Conclusie en discussie

6.1 Conclusie

De hoofdvraag die centraal staat in deze scriptie luidt:

In hoeverre heeft de modernisering van de personenvennootschappen gevolgen voor de fiscale transparantie in de IB en VPB na het verkrijgen van rechtspersoonlijkheid?

Het antwoord op de centrale vraag is dat de verkrijging van rechtspersoonlijkheid van personenvennootschappen gevolgen heeft voor de fiscale transparantie in de IB en de VPB. De gevolgen voor de fiscale transparantie in de IB en VPB uit zich in twee delen, namelijk de transparantie voor vermogen en de transparantie voor de belastingheffing.

De fiscale transparantie voor vermogen lijkt te gaan veranderen. De rechtspersoonlijkheid die de personenvennootschappen verkrijgen is zowel rechtspersoonlijkheid met beperkte rechtsbevoegdheid als rechtspersoonlijkheid met volledige rechtsbevoegdheid, na inschrijving in het Handelsregister. De rechtspersoonlijkheid met volledige rechtsbevoegdheid is niet dezelfde als die voor de rechtspersonen, omdat niet het hele rechtspersonenrecht van toepassing is op de personenvennootschappen. De personenvennootschappen worden in specifieke artikelen, zoals bij de artikelen over fusies en splitsingen, uitgesloten.

De verkrijging van rechtspersoonlijkheid zorgt ervoor dat de personenvennootschappen eigen vermogen kunnen hebben. Dit eigen vermogen wordt niet toegerekend aan de vennoten. Het hebben van eigen vermogen is dus een verandering met de huidige wet- en regelgeving aangezien het vermogen bij personenvennootschappen wordt toegerekend aan de vennoten, want de personenvennootschappen zijn fiscaal transparant. Door de verkrijging van rechtspersoonlijkheid kan de personenvennootschap eigen vermogen hebben dat niet toegerekend wordt aan de vennoten. Dit betekent dus dat de fiscale transparantie voor vermogen lijkt te vervallen in de IB en de VPB.

Het vervallen van de fiscale transparantie voor vermogen heeft gevolgen in de IB, omdat bij het toe- en uittreden van vennoten het vermogen eigendom blijft van de personenvennootschap, de personenvennootschap niet wordt ontbonden. Bij het toe- en uittreden van vennoten vindt geen staking plaats en dus ook geen winstrealisatie. Het toekennen van rechtspersoonlijkheid en daarmee ook eigen vermogen aan de personenvennootschap is naar mijn mening een goede keuze, omdat de toe- en uittreding van vennoten hierdoor soepeler kan verlopen en er geen winstrealisatie plaatsvindt. Door het vervallen van de fiscale transparantie voor vermogen worden ook aandelen in rechtspersoon eigendom van de personenvennootschap en niet toegerekend aan de vennoten.

De toerekening van vermogen aan de vennoten geldt ook niet voor het fiscale eenheidsregime in de VPB. Onder het huidige recht kan de personenvennootschap in de fiscale eenheid treden, omdat de aandelen in een dochtermaatschappij worden toegerekend aan de vennoot rechtspersoon van een

personenvennootschap. Door het vervallen van de fiscale transparantie voor vermogen kan de personenvennootschap niet meer mee in de fiscale eenheid. Het vervallen van de fiscale transparantie voor vermogen heeft dus ook gevolgen voor het fiscale eenheidsregime. Om een dergelijke structuur in fiscale eenheid met een personenvennootschap als houdster van aandelen in een dochter mogelijk te houden moeten in het fiscale eenheidsregime aanpassingen gemaakt worden. Ik ben van mening dat het wenselijk is om het fiscale eenheidsregime aan te passen om de structuur met een personenvennootschap tussen twee rechtspersonen mogelijk te houden, omdat de structuur onder de huidige wet- en regelgeving ook mogelijk is en dat de bedrijven anders de structuur abrupt moeten gaan aanpassen. Als gekozen wordt voor opheffing van het fiscale eenheidsregime, moet door middel van een overgangsrecht de structuur worden afgebouwd. Hiermee kunnen bedrijven anticiperen op de verandering.

De belastingheffing lijkt echter niet te veranderen omdat de commissie personenvennootschappen 2020 de belastingheffing op niveau wil houden van de vennoten. Dit betekent dat de fiscale transparantie voor de belastingheffing behouden blijft voor zowel de IB als de VPB. Wat naar mijn mening een goede keuze is, omdat een afschaffing van de fiscale transparantie voor de belastingheffing internationale mismatches kan veroorzaken bij transacties met andere EU-lidstaten. Aangezien Nederland zich heeft gecommitteerd aan de EU, en dus ook aan de wet- en regelgeving in de EU, moeten mismatches in internationale transacties zoveel mogelijk voorkomen worden. De mismatches moeten voorkomen worden omdat de mismatches kunnen leiden tot dubbele non-belasting of dubbele belasting wat naar mijn idee niet wenselijk is.

De commissie personenvennootschappen 2020 pleit ervoor de belastingheffing op te splitsen in twee fases, één bij winstrealisatie en één bij winstuitkering. De heffing in twee fases lijkt mij een goede oplossing om een gelijksoortige heffing te krijgen tussen de dga en de IB-ondernemer. Hierdoor kunnen de ondernemersfaciliteiten mogelijk vervallen.

De verkrijging van rechtspersoonlijkheid kan echter nog wel gevolgen hebben voor de belastingplicht in de VPB. De personenvennootschappen vallen onder de huidige wet- en regelgeving niet onder de subjectieve belastingplicht, maar door de verkrijging van rechtspersoonlijkheid voldoen de personenvennootschappen aan een criterium voor de subjectieve belastingplicht. Dit kan tot gevolg hebben dat de personenvennootschap belastingplichtig wordt in de VPB. Dit lijkt echter niet de bedoeling en daarom dient de subjectieve belastingplicht in de VPB aangepast te worden.

6.2 Discussie

Het wetsvoorstel modernisering personenvennootschappen zit nog in de voorbereidende fase. Of het Wetsvoorstel daadwerkelijk in deze hoedanigheid ingevoerd gaat worden is nog de vraag. Een mogelijk vervolgonderzoek lijkt voor de hand te liggen, namelijk wanneer het wetsvoorstel en de fiscale

behandeling van de personenvennootschappen zijn aangenomen . Dan moet vervolgens onderzocht worden wat dan de gevolgen zijn.

Een andere mogelijkheid is om te onderzoeken wat de gevolgen zijn voor de andere belastingen en niet enkel de IB en VPB, maar ook bijvoorbeeld voor de successiewet aangezien na inschrijving in het Handelsregister de personenvennootschap ook erfgenaam kan zijn.

Ook is een wetsvoorstel voor fiscaal kwalificatiebeleid rechtsvormen onderweg. Hierin wordt beoogd om de open cv af te schaffen. Ook dit wetsvoorstel kan gevolgen hebben voor de fiscale transparantie van de personenvennootschappen, maar ook voor de mogelijke belastingen, zoals beschreven in hoofdstuk 5. Ook hier is dus verder onderzoek nodig als dit wetsvoorstel is aangenomen.

Literatuurlijst:

Jurisprudentie

HR 31 mei 1978, BNB 1978/296 en BNB 1978/297

HR 7 oktober 1981, nr. 20 722, BNB 1981/299

HR 30-10-1985, ECLI:NL:PHR:1985:AC9086, m.nt. Van Dijck

HR 30-10-1985, ECLI:NL:PHR:1985:AC9086, m.nt. Van Dijck

HR 28 juni 1889, W 5735 (De Beaumont/Tielens), HR 6 februari 2015, ECLI:NL:HR:2015:251, JOR 2015/181 (VDV Totaalbouw)

HR 18-12-1991, ECLI:NL:HR:1991:ZC4829, m.nt. G. Slot

HR 18-12-1991, ECLI:NL:HR:1991:ZC4829

HR 11-11-2005, ECLI:NL:HR:2005:AT6018, m.nt. J.B.M. Vranken

Hof Arnhem 14 mei 2008, LJN BD2383, V-N 2008/38.1.3

HR 27 februari 2009, nr. 43 388, BNB 2009/120.

Rechtbank Den Haag , ECLI:NL:RBDHA:2019:2119, r.o. 4.2

Hof 's-Gravenhage 21-01-2003, ECLI:NL:GHSGR:2003:AV4550, m.nt. Redactie Vakstudie Nieuws

HR 1 maart 2019, ECLI:NL:PHR:2019:189

HR 7 juli 1982, nr. 20655, BNB 1982/268c.

Parlementaire stukken

Kamerstukken, 1959-1960, 5.380

Kamerstukken II 1982/83, 16 787, nr. 12, p. 8 (Tweede NvW).

NV, Kamerstukken II 1997/98, 25 709, nr. 5, p. 5.

Kamerstukken II vergaderjaar 2002/03, 28 746, nr. 3, p. 8.

Kamerstukken, 2004-2005, 30.107

Kamerstuk 31930, nr. 4 2008/2009

Kamerstukken II 2009/10, 32 129, nr. 3, p. 43

Memorie van antwoord, V-N 2010/2.3

Kamerstukken 2015/2016, 34323, nr.3.

Besluit van 11 januari 2007, nr. CPP20061869M, V-N 2007/8.15.

Kamerstukken 2010/2011, 31065 nr. C.

Europese en internationale publicaties

Richtlijn 1990/435/EEG

Richtlijn 2011/96/EU

Overige literatuur

Ambtelijk wetsvoorstel modernisering personenvennootschappen consultatie 2019.

Ambtelijk wetsvoorstel modernisering personenvennootschappen consultatie 21 februari 2019,
<https://www.internetconsultatie.nl/moderniseringpersonenvennootschap>

Ambtelijk wetsvoorstel fiscaal kwalificatiebeleid rechtsvormen consultatie 2021.

Ambtelijk wetsvoorstel fiscaal kwalificatiebeleid rechtsvormen consultatie 29 maart 2021,
<https://www.internetconsultatie.nl/fiscaalkwalificatiebeleidrechtsvormen>

Asser/De Serière 2-IV 2017/143.

V.P.G. de Serière, Asser 2-IV Effectenrecht. Mr. C. Assers *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 2. Rechtspersonenrecht. Deel IV. Effectenrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018

Asser/Maeijer & Kroeze 2-I* 2015/55 en 2015/114.

M.J. Kroeze (m.m.v. H. Beckman, M.A. Verbrugh), Mr. C. Asser's *handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 2. Rechtspersonenrecht. Deel 1*. De rechtspersoon*, Deventer: Kluwer 2015.

Asser/Maeijer & Van Olfen 7-VII 2017/173.

J.M.M. Maeijer & M. van Olfen *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 7. Bijzondere overeenkomsten. Deel VII. Maatschap, vennootschap onder firma en commanditaire vennootschap*, Deventer: Wolters Kluwer 2017

Asser/Rensen 2-III 2017/20.

G.J.C. Rensen (m.m.v. J.M. Blanco Fernández), Mr. C. Assers *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 2. Rechtspersonenrecht. Deel III. Overige rechtspersonen. Vereniging, coöperatie, onderlinge waarborgmaatschappij, stichting, kerkgenootschap en Europese rechtsvormen*, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Asser/Van den Berg 7-VI 2017/248.

M.A.M.C. van den Berg, Mr. C. Assers *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 7. Bijzondere overeenkomsten. Deel VI. Aanneming van werk*, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Asser/Van Olfen & Rensen 2-IIa 2019/13.

M. van Olfen & G.J.C. Rensen, Asser 2-IIa NV en BV – *Oprichting, vermogen en aandelen*, Deventer: Wolters Kluwer 2019

Bartman e.a., JB (ZIFO nr. 29) 2019/43.2.

S.M. Bartman e.a., *JB. Opstellen aangeboden aan prof. mr. Jan Bernd Huizink ter gelegenheid van zijn emeritaat als hoogleraar Ondernemingsrecht aan de Vrije Universiteit te Amsterdam (ZIFO-reeks nr. 29)*, Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Boer, dissertatie 2011/paragraaf 3.2.2.

J.P. Boer, *De Anglo-Amerikaanse trust in de inkomsten- en vennootschapsbelasting*, PROEFSCHRIFT ter verkrijging van de graad van doctor aan de Universiteit Leiden op gezag van rector magnificus 2011, par. 3.2.2.

Boschma, Mathey-Bal, Ondernemingsrecht 2012/44.

H.E. Boschma en P.P.D. Mathey-Bal, *Zijn de wetsvoorstellen rondom titel 7.13 terecht ingetrokken?*, Ondernemingsrecht 2012, afl. 6, art. 44.

De Heus en Wetterhahn , fiscaal praktijkblad 2019. p. 6.

Mr. K. de Heus & drs. D.G.M. Wetterhahn, *Fiscaal Praktijkblad*, 23 november 2018.

Doornebal & Van Kempen, TFO 2020/168.1.

J. Doornebal & M.L.M. van Kempen, *'Heffing van inkomstenbelasting van vennoten van personenvennootschappen: fundamentele herziening gewenst'*, TFO 2020, afl. 168.1, p. 1-11.

Elsweier, Een rechtsvergelijking tussen de Nederlandse en Duitse winstbelasting van lichamen (FM nr. 153) 2018/4.2.4.1.2 en 2018/3.2.5.2.

F.J. Elsweier, *Een rechtsvergelijking tussen de Nederlandse en Duitse winstbelasting van lichamen. Rechtsregels uit de Duitse Körperschaftsteuer en Gewerbesteuer als inspiratiebron voor de Nederlandse vennootschapsbelasting* (Fiscale Monografieën nr. 153) (Diss. Tilburg), Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Essers , Happé, NJB 2007/1831.

P.H.J. Essers , R.H. Happé, *Kroniek van het belastingrecht*, NJB 2007, 1831

Essers WFR 2018/109.

P.H.J. Essers, *Rechtsvormdiscriminatie in het nationale en internationale belastingrecht*, WFR 2018. Afl. 109

Fibbe en Stevens, WFR 2021/113.

G.K. Fibbe en A.J.A. Stevens, *Consultatie aangepast classificatiekader: op weg naar de symmetrische benadering?*, WFR 2021, afl. 113

Groffen, TVVS 1996/181.

C.J. Groffen, *De fiscaal transparante joint venture*, TVVS 1996, afl. 181

Heithuis, 2005 par. 4.4.

E.J.W. Heithuis, *Zonder aanzien des (rechts)persoons, De Wet VPB 2007:de ondernemingswinstbelasting van de 21ste eeuw (inaugurele rede)*, Deventer: Kluwer 2005

Heithuis, NTFR 2010/1843.

E.J.W. Heithuis, *‘Toch maar wel die ondernemingswinstbelasting...’*, NTFR 2010/1843.

‘Intrekking nieuwe regeling personenvennootschappen’, rijksoverheid.nl, 28 oktober 2011.

‘Intrekking nieuwe regeling personenvennootschappen’, 2011, rijksoverheid.nl. 28 oktober 2011.

Ligthart, *Belastbaar resultaat uit overige werkzaamheden 2018/3.5*.G.T. Ligthart, *Belastbaar resultaat uit overige werkzaamheden (FED Fiscale Brochures)*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Mathey-Bal, *Ondernemingsrecht 2016/104*.

P. Mathey-Bal, *‘Naar een nieuwe regeling voor de personenvennootschap’*, *Ondernemingsrecht 2016*, afl. 104

Mathey-Bal *IVOR 2016/97* par. 3.2.1.2, par. 3.2.1.3, par. 8.2 en par. 13.6.2.1.

P.P.D. Mathey-Bal, *De positie van de vennootschap onder firma. In civielrechtelijk, vennootschapsrechtelijk, publiekrechtelijk en Europeesrechtelijk perspectief* (Instituut voor Ondernemingsrecht, nr. 97) (diss. Groningen), Deventer: Wolters Kluwer 2016.

Meijers, *Ondernemingsrecht 2019/106*.

V.A.E.M. Meijers, *Personenvennootschappen: oprichting en toe- en uitreding*, *Ondernemingsrecht*, 2019, afl. 106.

Memorie van Toelichting modernisering personenvennootschappen, 2019.

Memorie van Toelichting modernisering personenvennootschappen consultatie 21 februari 2019, <https://www.internetconsultatie.nl/moderniseringpersonenvennootschap>

‘Nieuwe jas voor personenvennootschappen’, rijksoverheid.nl, 21 februari 2019.

‘Nieuwe jas voor personenvennootschappen’, rijksoverheid.nl, 21 februari 2019.

Nieuwe Weme e.a., *WPNR 2011/6899*.

M.P. Nieuwe Weme, M. van Olffen en G. van Solinge, *'Privaatrecht Actueel - Flex BV en Personenvennootschap op de tocht'*, WPNR 2011/6899

Overes, *GS Rechtspersonen*, art. 2:30 BW, aant. 2.

C.H.C. Overes, *2 De beperkte rechtsbevoegdheid*, in: J.B. Huizink (red.), *Groene Serie Rechtspersonen*, Deventer: Wolters Kluwer. Art.2:30 BW, aant. 2.

Rapport van de werkgroep Personenvennootschappen, 2016/85, Wolters Kluwer Ondernemingsrecht.

Het rapport van de werkgroep Personenvennootschappen, Wolters Kluwer Ondernemingsrecht, 2016/85, afl. 12

Rapport van de commissie personenvennootschappen 2020, no. 260.

Rapport van de commissie personenvennootschappen, *Belastingheffing van personenvennootschappen*, Vereniging voor Belastingwetenschap, 2020

Rensen, T&C BW, commentaar op art. 2:30 BW.

G.J.C. Rensen, *Tekst en Commentaar BW*, commentaar op art. 2:30 BW, 2021

Rijkers, WFR 1988/746.

A. C. Rijkers, *Geruisloze omzetting van subjectieve onderneming*, WFR 1988, afl. 746

A.J.A. Stevens, Fiscale aspecten van de commanditaire vennootschap (FM nr. 102) 2002 p. 307.

A.J.A. Stevens, *Fiscale aspecten van de commanditaire vennootschap. Een knelpuntenoplossing vanuit rechtsvergelijkend perspectief. (Fiscale monografieën, nr. 102)*, Deventer: Kluwer 2002.

S.A. Stevens, *Belastingplicht in de Vennootschapsbelasting 2009/3.5, 2009/1.2 en 2009/2.4.3.*

S.A. Stevens, *Belastingplicht in de Vennootschapsbelasting*, Deventer: Kluwer 2009.

S.A. Stevens 2018.

S.A. Stevens, *'Meer transparantie in de vennootschapsbelasting?'*, Universiteit Tilburg, 2018.

A.J.A. Stevens & Van de Streek, *De toekomst van de vennootschapsbelasting 2019/23.2.2 en 2019/26.2.2.*

A.J.A. Stevens & J.L. van de Streek (red.), *De toekomst van de vennootschapsbelasting: lessen uit 50 jaar Wet VPB 1969 (Congresbundel Erasmus Universiteit)*, Deventer: Wolters Kluwer 2019.

S.A. Stevens Ondernemingsrecht 2019/119.

S.A. Stevens, *Op weg naar een nieuw regime voor personenvennootschappen: de fiscale uitdagingen*, Ondernemingsrecht 2019, afl. 119

A.J.A. Stevens, S.A. Stevens WFR 2019/188.

A.J.A. Stevens en S.A. Stevens, *De subjectieve en objectieve vennootschapsbelastingplicht*, WFR 2019, afl. 188

S.A. Stevens & Tuk, TFO 2020/168.2.

S.A. Stevens & P.-J.B. Tuk, *'Personenvennootschappen in de vennootschapsbelasting'*, TFO 2020, afl. 168.2, p. 1-10.

Stokkermans, IVOR 2017/1.2 en 2017/5.6.

Chr. M. Stokkermans, *De stand van het personenvennootschapsrecht*, IVOR 2017, afl. 102, 2017

Chr. M. Stokkermans, 'Sleutels voor personenvennootschapsrecht (diss EUR), Kluwer 2017, par. 1.2.

C.M. Stokkermans, *Sleutels voor personenvennootschapsrecht* (Instituut voor Ondernemingsrecht nr. 102) (diss. Rotterdam), Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Van Dale, transparant, vandale.nl.

Van Dale woordenboek van de Nederlandse taal ook online, vandale.nl.

Van Dobbenburgh, Het inkomen van buitenlandse belastingplichtigen 2016/2.3.1.

H.O.A. van Dobbenburgh, *Het inkomen van buitenlandse belastingplichtigen (Fed Fiscale Brochures)*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.

Van Es, TFO 2003/113.

J.A.G. van Es, *Vermogensetikettering in de inkomstenbelasting*, TFO 2003, afl. 68/113

van Kempen Cursus Belastingrecht IB.3.2.35.A.c2.

M.L.M. van Kempen, *IB.3.2.35.A.c2 Fiscale gevolgen conceptwetsvoorstel Modernisering Personenvennootschappen*, in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), Cursus Belastingrecht, Deventer: Wolters Kluwer.

Van Kempen 1999, p. 120.

M. L. M. van Kempen, *Rechtspersoonlijkheid en belastingplicht van vennootschappen*. W.E.J. Tjeenk Willink. 1999.

Van Kempen, WFR 2007/824.

M.L.M. van Kempen, *Personenvennootschappen met en zonder rechtspersoonlijkheid in de overdrachtsbelasting*, WFR 2007, afl. 824

Van Mourik, WPNR 2009/6782.

M.J.A. van Mourik, *'Privaatrecht Actueel - Wetgevingsellende'*, WPNR 2009/6782

Van Mourik & Burgerhart, *De personenvennootschap, in breed perspectief (Publicaties vanwege het Centrum voor Notarieel Recht)* 2010/103.

M.J.A. van Mourik & W. Burgerhart, *De personenvennootschap, in breed perspectief (Publicaties vanwege het Centrum voor Notarieel Recht)*, Deventer: Kluwer 2010.

Van Nispen tot Pannerden, 1853 p. 36.

C.J. Van Nispen tot Pannerden, *Het Regt van Vereeniging en de Burgerlijke Regtsbevoegdheid van Vereenigingen als Regtspersonen beschouwd* (diss. Leiden), 1853

Van Olffen e.a., *Modernisering personenvennootschappen (VDHI nr. 137)* 2016/V.I.2.1.

G. van Solinge, M. van Olffen, M.P. Nieuwe Weme, C.D.J. Bulten, *Modernisering personenvennootschappen* VDHI 2016, afl. 137

Van Solinge e.a., *Relativering van rechtspersoonlijkheid (VDHI nr. 114)* 2012/1.

G. van Solinge e.a., *Relativering van rechtspersoonlijkheid. Voordrachten en discussieverslag van het gelijknamige congres van het Van der Heijden Instituut op 11 en 12 november 2011 (Serie Van der Heijden Instituut nr. 114)*, Deventer: Kluwer 2012.

Van Solinge, *'Doorpakken met nieuwe regels voor midden- en kleinbedrijf'*, fd.nl, 2019.

G. Solinge, *'Doorpakken met nieuwe regels voor midden- en kleinbedrijf'*, FD 2019

Van Tuyll van Serooskerken, *Bb* 2017/37.

I.I. van Tuyll van Serooskerken, *Het gevaar van de personenvennootschap*, Bb 2017, afl. 10, ond. 37

Van Veen, *Ondernemingsrecht* 2019/107.

W.J.M. van Veen, *Rechtspersoonlijkheid van de personenvennootschap*, Ondernemingsrecht 2019, afl. 107

Van Zeben 1963 , p. 119.

C.J. van Zeben, *Parlementaire geschiedenis van het nieuwe burgerlijk wetboek : parlementaire stukken. Boek 2 Rechtspersonen*, Deventer Kluwer 1963

Verseput, *De totale winst in de vennootschapsbelasting* 2013/2.5.

J.G. Verseput, *De totale winst in de vennootschapsbelasting (FED Fiscale Brochures)*, Deventer: Kluwer 2013.

Von Gierke, 1868-1881.

O. Von Gierke, *Das deutsche Genossenschaftsrecht*, 1868-1881

Westenbroek, IVOR 2017/10.4.3.

W.A. Westenbroek, *Bestuurdersaansprakelijkheid in theorie*, diss. Rotterdam (Instituut voor Ondernemingsrecht nr. 108), Deventer: Wolters Kluwer 2017.

William W. Bratton, Jr., The New Economic Theory of the Firm: Critical Perspectives from History, 41 Stanford Law Review, 1486 (1989).

William W. Bratton, Jr. 41 Stanford Law Review, *The New Economic Theory of the Firm: Critical Perspectives from History* 1486 (1989).

Wuisman, JONDR 2017/339.

I.S. Wuisman, *Toekomstige soorten personenvennootschappen: If it ain't fair, fix it!*, TvOB 2017, afl. 1.

Zuidgeest, Verbondenheid in het belastingrecht (FM nr. 128) 2008/7.2.2.

R.N.F. Zuidgeest, *Verbondenheid in het belastingrecht (Fiscale monografieën, nr. 128)*, Deventer: Kluwer 2008.